

ОТВОРЕНО

#7

ПЕРИОДИЧНО СПИСАНИЕ ЗА СООЧУВАЊЕ СО МИНАТОТО

МИРОВНА АКЦИЈА
AKSIONI PAQËSOR
PEACE ACTION

„Отворено“
периодично списание за соочување со минатото
ISSN: 1857- 9728

Уредничка на бројот:
Катарина Шмиц

Авторка на написите:
Катарина Шмиц

Преводи:
Ениена Аети, Ана Василева

Лектура:
Илир Ајдини, Јулијана Талеска

Дизајн:
Александар Дудески

Издава:
Мировна акција
Ул. „Димо Наредникот“ А1/2/31 Прилеп
office@mirovnaakcija.org
www.mirovnaakcija.org

Печати:
Печатница Ацетони

Оваа публикација е дел од програмата Соочување со минатото на Мировна акција, во соработка и со поддршка на организацијата „Курве Вустроу“ од Германија, финансирана од страна на Министерството за економска соработка и развој на СР Германија.

Мировна акција
2024

ОТВОРЕНО

периодично списание за соочување со минатото

Мировна акција
2024

ВОВЕД

Белешки до нас: Не заборајте!

Незабележителна каша од ориз или организирано мирување

Полека, садовите од кокос, еден по еден се полнат со супа кинџа и внимателно се подаваат со охрабрувачки насмевки од присутните на 15 комеморација на масакрите во Муливаикал во Шри Ланка (18 мај 2024 год.). Додека на некои лица се забележуваат сенки од жалење, кај други се забележува пркос, овие лица ја отсликуваат амбивалентноста на овој суптилен, имплицитен и сепак многу симболичен комеморативен гест. Не само што го практикуваат Тамилците во Шри Ланка, туку и заеднички се одбележува од Тамилците ширум светот, и покрај нивната присилна дисперзија.

За многумина, сеќавањата на војната се испреплетени сеќавања на повеќенеделно чекање во редици за нивниот единствен оброк за преживување, кинџа - солена оризова каша, додека биле заробени во тенкиот дел од плажата на Муливаикал, за која се сметало дека е „безбедна зона“, но сепак на крајот била нападна. Во Муливаикал, кинџа им даде надеж на луѓето да издржат во време кога целото човештво ги затвораше очите пред нив.

Споделувањето на кинџа значи да се оддаде почит на сеќавањето за тешкотиите и бруталните убиства на тамилското малцинство за време на граѓанската војна во Шри Ланка, но истовремено да се оддаде почит на нивниот отпор. Додека не се дозволат официјални комеморации и додека не се случи официјално признавање или истрага за грубите прекршувања на човековите права, годишниот обред на кинџа, кој е толериран од синхалските власти, продолжува да е простор за споделување на моменти на единство и отпор, Шри Ланка и понатаму останува поделено општество, а Тамилците потчинето малцинство.

1.1. Двајца Тамилци делат супа од ориз на 15-тата комеморација на масакрот во Муливаикал²

1 Мнозинска етничка група во Шри Ланка

2 <https://www.tamilguardian.com/content/kanji-and-calls-unity-mullivaikkal-commemoration-mannar>

Друг ден на друго место, точно во 10 часот наутро сирена за воздушен напад се пробива низ воздухот одбивајќи се од зградите и потресувајќи ги луѓето до срж, иако знаат дека ќе ја чујат. Како да е програмиран, светот како да запира... Мотоциклистите се симнуваат од своите мотори во средина на булеварите, работниците ги оставаат своите алати, луѓето ги прекинуваат своите разговори и стојат неподвижно за да оддадат две минутна тивка почит на сеќавање за жртвите, преживеаните и борците против фашизмот од Шоа.³

1.2. Израелските возачи го запираат сообраќајот за да одбележат минута тишина⁴

Денот на сеќавањето на холокаустот и на хероизмот беше намерно избран за да се оддаде почин на еврејскиот отпор и хероизам во последиците од геноцидот. За разлика од тука, Европскиот ден на сеќавање на холокаустот се одбележува на денот на ослободувањето на концентрациониот логор Аушвиц од страна на Советската армија.

Израелскиот национален ден за сеќавање на холокаустот го промени своето име и практики за кои со закон се утврдени и се одбележуваат комеморативни настани. На тој ден во училиштата, институциите, знамињата се поставуваат на половина копје, се затвораат кафулињата и рестораните. Според еврејскиот календар, тој се одбележува на 27 Нисан, а комеморациите започнуваат со залезот на сонцето, со државна церемонија која се одржува на плоштадот во Варшавското гето во Јад Вашем, во центарот на светското сеќавање на холокаустот во Ерусалим.

По говорите на претседателот и премиерот, преживеаните од холокаустот палат шест факли, кои ги симболизираат приближно шесте милиони Евреи убиени во Шоа. Главните рабини ја рецитираат молитвата што го означува не само државниот, туку и државно-религискиот карактер на овој ден на сеќавање.

³ Еврејски термин за геноцидот на сите Евреи за време на германската нацистичка тиранија и нејзините соработници за време на Втората светска војна.

⁴ <https://i.huffpost.com/gen/1763148/thumbs/o-ISRAEL2-900.jpg?1>

Кого паметиме, тие сме

И двете комеморативни практики ја споделуваат потребата за сеќавање, оддаваат почит и чест на луѓето или настаните од минатото што имале значење за одредена група на луѓе, колектив и заедница; Тамилците и израелските Евреи. Сепак разликите се огромни. Сеќавањето на холокаустот и денот на хероизмот е официјално признаен и институционализиран празник, потсетник управуван од „горе“. Настаните, луѓето и приказните на кои се сеќаваме се на некој начин рефлексija на државниот наратив, односно приказната на нацијата со која што луѓето се идентификуваат. Таа служи како референтна точка за ориентација и мобилизација, да се обединиме, да се чувствуваме како „едни, нас, ние“, меѓутоа, автоматски исклучувајќи ги другите.

„Другите“ можат да бидат не само други држави и нации туку и малцинствата во самата држава, бидејќи најголем број на национални и државни наративи ги раскажуваат приказните за мнозинството, а сето тоа може да биде засновано на етничко, религиско, расно или друг тип на идентитетско обележје.

Спротивно на ова кинџа-ритуалот беше воспоставен од малцинската заедница, од „долу“, како чин на спротивставување на официјалниот државен наратив во којшто страдањето на Тамилците не е вклучено.

Сепак, ритуалот ја има истата моќ и значење за идентификација, ориентација и мобилизација на заедницата, без разлика колку географски дисперзирана е таа.

Овие различни форми на практики, од горе на долу, исто така покажуваат дека претставувањето на комеморативните настани или луѓе не се доживуваат секогаш еднакво. Ниту од членовите на групата за кои се наменети. Некои можат силно да се идентификуваат со нив, некои не. Не само што перцепцијата за овие практики може да се смени со текот на времето, туку и самите практики, така што ќе водат кон нови форми при претставување на групата.

Факт е дека колективните наративи функционираат како стабилна база на идентитетот; „ова е од каде потекнуваме, ова е кои сме ние сега, ова е каде сакаме да одиме“; но всушност тие се привремени конструкти и постојано се менуваат, па затоа често се потценува овој парадокс. Колективните идентитети можат да бидат реоткриени, особено по значајни настани, како револуции, независност или раскин од империи и федерации.

Такви настани се поврзуваат со луѓе кои се сметаат за вредни за паметење, а биле избрани од историјата да бидат дел од сржта на споделените сеќавања и идентитети на групата во колективната меморија. Колективната меморија може да биде само дел од збир сеќавања, индивидуални сеќавања на луѓето што се собирале и имаат некое значење. Меѓутоа, тие не ја кажуваат сечија приказна и сечија перспектива. Спротивните наративи и сеќавања ги предизвикуваат оние официјалните и ги принудуваат луѓето „да ја откријат“ пошироката слика на историјата, нивната слика и сликата на другите и на крај, нивното разбирање на светот.

За да се нагласат, настаните и луѓето во овие наративи, се избираат како бисери кои се поставуваат на ѓердан, најчесто моменти на херојство или траума. При изборот и селекцијата обично се избира она што ќе се прикаже и што ќе се изостави и сокрие.

Прашањето што се поставува е следното: дали некомплетна слика е погрешна слика, односно дали истакнувањето на само некои приказни претставуваат погрешна историја?

Во секој случај, важно е да се истакне дека фактот на избирање на некои бисери и паметењето на некои нешта, оди рака под рака со заборавувањето на некои други. Заборавувањето може да се гледа и како намерен заборав, колективна амнезија, каде комеморацијата на едни значи замолчување на други, правејќи ги невидливи.

Колективната меморија се карактеризира со одредени практики, но исто така и преку спомениците и историските музеи, преку наративите кои се учат во формалното образование, како и преку културата низ театрите, книгите и уметноста. Важен фактор во колективната меморија всушност е просторот. Колку една заедница остава простор за сеќавање, за кого, за што, кога и како? Колку повеќе простор, толку поважно. Присуството на сеќавање претставено во просторот, односно во форма на споменици, честопати е еквивалент на присуството на сеќавање во нематеријалниот ментален простор, на пример народните песни.

Како што е споменато погоре со овие практики, други појавувања исто имаат потенцијал на диспаратет меѓу претставувањето и перцепцијата. Додека социјалистичките споменици во Источна Германија порано беа поттик за чувство на гордост и обединување, сега тие ги потсетуваат луѓето на една темна страна на историјата. Меѓутоа, тие можеа да предизвикаат противење во минатото или носталгија денес - или пак луѓето да поминуваат покрај нив тотално игнорирајќи ги.

Такви сеќавања, исто како и двата примери на практики на сеќавање „од горе“ и од „долу“ претставени во воведот, понатаму покажуваат една јасна разлика меѓу културната меморија и политичката меморија. Културните манифестации како што се фолклорните костими, песни итн. допринесуваат кон формирање на идентитетот на секоја заедница. Сеќавањата кои се централни во групниот идентитет и сликата за себе се споделуваат и се паметат за да се формира и консолидира заедницата во културата на сеќавањето или културната меморија.

Политиката на сеќавање или политичката меморија се опишува како стратешка организација на сеќавањето од политичките носители, особено на институционално, формално и државно и национално ниво. Додека културата на сеќавање и политичкото сеќавање се поклопуваат, оваа разлика е корисно да се знае. Особено кога ги анализираме алтернативните или спротивните наративи на сеќавањата „од долу“ кои ги предизвикуваат мнозинските државни наративи и нивните манифестации (практики и споменици) од „горе“.

Начините на сеќавање на минатото низ светот ќе бидат тема на овој број од списанието „Отворено“, но ќе се осврнеме и на таканаречениот активизам на сеќавање. Активизмот на сеќавање, користи мировни и креативни акции за да креира алтернативи и контра наративи за минатото со цел да прикаже и замисли алтернативи за поголема еднаквост и инклузивност на заедниците во иднина.

Тематскиот фокус на овој број на „Отворено“ се глобалните форми на сеќавање. Исто така, во ова списание ќе се претстават и објаснат термините «активизам за сеќавање» и «активисти за сеќавање». Ова се нови термини и дел од неодамна воспоставените Студии за сеќавање (Memory studies). Студиите за сеќавање се академско поле кое испитува како поединци, групи и општества го паметат и претставуваат минатото. Научниците го истражуваат неговото влијание врз идентитетот, културата и политиката. Неодамна, тие забележале социјални движења кои во нивната работа имаат за цел да ги предизвикаат доминантните наративи од минатото. Како резултат на тоа, тие го измислиле терминот «активизам за сеќавање». Активизмот за сеќавање промовира алтернативни перспективи за минатото или занемарени истории. Често има за цел да постигне социјална правда или политичка промена. Активистите за сеќавање се поединци или групи кои се залагаат за тоа преку ненасилни и креативни акции. Овие акции можат да бидат спонтани, реагирајќи на ненадејни политички настани, или организирани, со цел долгорочна промена. Затоа, активизмот за сеќавање често реагира на политиката за сеќавање, на пример со создавање на алтернативни начини на комеморација, и тие имаат за цел да влијаат на културата на сеќавање, на пример со давање простор на гласовите на жртвите. Се надеваме дека ќе ги прошириме нашите и вашите хоризонти со инспиративни примери од Палестина-Израел, Венецуела, Германија, Велика Британија, Јужна Кореја, Северна Ирска и Јужна Африка.

Извори

Zerubavel, Yael. 1995. "The Dynamics of Collective Remembering" in Yael Zerubavel Recovered Roots: Collective Memory and the Making of Israeli National Tradition. The University of Chicago Press. P.3-12.

<https://www.remembermay2009.com>

<https://www.tamilguardian.com/content/kanji-and-calls-unity-mullivaikkal-commemoration-mannar>

https://www.huffpost.com/entry/israel-holocaust-remembrance-day_n_5226317

Заедничко сеќавање и меѓусебно помнење на тугата болка

активизам за сеќавањата во Израел – Палестина

„Не можам да им објаснам на моите деца: Што е војна? Што да им кажам?

Дека еден човек сака да убие друг?

Дека секојдневно умираат деца?

Оваа војна [...] е против сите луѓе кои сакаат ова место да биде исполнето со добрина.

Тие сакаат мир и безбедност за своите деца.“

(Рима Џавабра Хатиб, мајка на две деца, активистка на здружението Борци за мирот (CfP)¹, Палестинка и Израелка со арапско потекло, координаторка на Заедничкото комеморативно одбележување.

„Не сакам вашите деца да умрат борејќи се со моите! Не сакам моите деца да умрат борејќи се со вашите! Веќе изгубивме премногу членови на семејството во овој насилан конфликт.“ - Ова е болната заедничка основа врз која беше поставен темелот на заедничката израелско-палестинска организација Родителски кружок – Семеен форум (PCFF)² во 1995 година. Денес се состои од над 700 семејства кои изгубиле близок член на семејството во континуираниот конфликт.

2.1. Илустрација на две расплакани мајки, една Израелка и една Палестинка, обединети во болката, од изложбата „Стрипови во конфликт“³

Првата средба меѓу ужалените Палестинци од Газа и израелските семејства се одржа во 1998 година. Сепак, контактот прекина по втората Интифада.⁴ И покрај тоа, најпосле, се оствари контакт со палестинските семејства од Западниот Брег и Источен Ерусалим, кои се вклучија во активностите на PCFF. Овој однос ја постави суштината на денешната работа на Родителскиот кружок од канцелариите во Беит Џала (Палестина) и Рамат Ефал (Израел).

1. англ. Combatants for Peace, подолу во текстот БМ.

2. англ. Parents Circle-Family Forum

3. https://www.theparentscircle.org/wp-content/uploads/2018/02/c5_1055-1024x558.b197bo.webp

4 Втората Интифада (на арапски „востание“) беше голем бунт на Палестинците против израелската окупација, карактеризиран со период на засилено насилство на палестинските територии и во Израел од 2000 - 2005 година.

Семејствата промовираат дијалог, толеранција, помирување и мир, и ги користат сите расположливи ресурси во образованието, јавните средби и медиумите за ширење на ваквите идеи. Се спротивставуваат на окупацијата со цврста убеденост дека е можно да се стави крај на конфликтот и затоа сакаат да влијаат врз јавноста и политичките носители на одлуки да го изберат помирувањето и патот на мирот, наместо насилството и војната. Нивната главна сила е да се избегне злоупотребата на тагата за мобилизација кон понатамошно насилство и одмазда. До овој момент, PCFF има освоено повеќе од 23 национални и меѓународни награди за својата уникатна работа.

2.2. Илустрација: Израелец и Палестинец копаат гробови еден покрај друг за изложбата „Стрипови во конфликт“. Превод од француски: Израел и Палестина ја делат земјата.⁵

Работата на PCFF се состои од дијалошки средби, наративни искуства и чествувања на Меѓународниот ден на мирот. Тие се обидуваат да ги потсетат сите дека војната не е однапред зададена судбина, туку избор што го прават луѓето. Членовите ги раскажуваат своите лични приказни во кои споделуваат како изгубиле близок објаснувајќи како избрале да се впуштат во дијалог наместо да се одмаздуваат. За да ги зајакнат маргинализираните гласови, отворена е и Секција за жени и млади. Проектите на PCFF честопати го покажуваат апсурдот на војната и животот во сенката на загубата од која извира стремеж за помирување. Нивната цел е на креативен начин да отпочнат лесно пристапен и разбирлив дијалог во сите делови од општеството.

Другиот столб на нивниот активизам е Заедничкиот израелско-палестински Комеморативен ден кој почива врз болната заедничка основа на трауматската загуба што ја делат. Одбележувањето по повод Заедничкиот комеморативен ден на PCFF и нивниот партнер Борците за мир (CfP) под мотото: „Ја делиме хуманоста, ги чествуваме нашите деца. Запрете ја војната.“ се одржа на 12 мај 2024 година по 19-ти пат.

5. https://www.theparentscircle.org/wp-content/uploads/2018/02/c2_1055-1024x558.b197bo.webp

Одбележувањето се емитуваше од Ерусалим и „радикално се разликуваше од типичните церемонии кои промовираат наратив дека војната и смртта се неизбежни и неопходни“ (БМ). Наместо тоа, Палестинците и Израелците заеднички тагуваат споделувајќи ги своите приказни и различните сеќавања на луѓето и настаните на уметнички начин. Снимките од овогодишните и претходните одбележувања може да се најдат на интернет-страниците на организациите и нивните канали на Јутуб.⁶

Во продолжение, би сакала да сподадам впечатоци од моето виртуелно присуство на 19-тата заедничка комеморативна свеченост.

2.3. Летокот или Постерот на 19-та заедничка церемонија ги прикажува солзите што ја полеваат сувата земја како дожд и го враќаат во живот исушеното дрво.⁷

⁶ Церемонијата во 2024 година можете да ја погледнете овде: https://www.theparentscircle.org/en/pcf-activities_eng/memorial-ceremony_eng/. Сите слики од настанот направени се од овој извор.

⁷ <https://cfpeace.org/wp-content/uploads/2024/04/fbpost2024-tekkes-etjrui-tb.png>

„Тешко е да се опише празнината што останува, бесмисленоста на нечија смрт што можела да се избегне. [...] Неподносливата болка што ја чувствувам како син кој ја изгубил мајка си не е само лична [...] ја плаќа целото општество [...] Ги гледам своите деца потиштени што ниту нивниот татко можеби нема да дочека мир. Колку генерации ожалостени семејства треба да поминат додека да разбереме дека единствениот начин за сите луѓе меѓу реката Јордан и морето да живеат во безбедност и слобода е преку мирот? [...] Единствената пречка што нè кочи е нашата волја. [...] Сега, против моја волја, ми беше предаден факелот. [...] Нека се изгасне додека јас стражарам над него, за да не треба да им го пренесам на моите деца.“

Јонатан Зајген по смртта на неговата мајка, Израелката со канадско потекло Вивиен Силвер, која беше една од најистакнатите феминистички активистки за мир во Израел.

Таа загина во масакрот во Кибуцот Бе'ери на 7 октомври.

Повеќе од еден месец се сметаше дека ја држат во заложништво, сè додека археолозите не ги најдоа нејзините останки во безбедната соба во која се обидуваа да се скрие.

Одбележувањето, слично на оние од времето на КОВИД-19, се одржа на мала локација и со претежно онлајн присуство. Ужасната војна меѓу Хамас и Израел, која досега се прелеа во регионот, ги зафати најголемиот дел од менталните и физичките простори за состаноци и градење доверба кои се градеа со децении. Особено палестинските организациски членови и активисти беа оневозможени и им беше забрането да допатуваат до настанот под уште порепресивни ограничувања во споредба со претходно. Во терористичките напади на Хамас врз израелските цивили на 7 октомври 2023 година загинаа повеќе од 1000 луѓе, вклучително и повеќе од 30 деца.⁸ Израелските одбранбени сили одговорија со напад на појасот Газа каде до сега⁹ загинаа 35 000 Палестинци од кои над 11 000 беа деца.¹⁰ Над 90 000 се повредени при што болниците не се само оставени без струја, вода и лекови, туку се и цел на ракетни напади.

Дури и кога одбележувањето виртуелно се следи од далечина, може да се почувствува црниот, тежок превез на незамислива болка и тага што ја обединува публиката која плаче и се моли. Одржувајќи се на арапски и хебрејски со титлување на англиски, неверојатно е како снимените клипови на деца, приказните на преживеаните и семејствата на починатите, придружени со уметност, можат истовремено и да ја потресат и да ја утешат виртуелната, меѓународна публика.

2.4. Учесници за време на едноминутното молчење и молитва на почетокот на одбележувањето

8. <https://web.archive.org/web/20231217222630/https://www.france24.com/en/live-news/20231215-israel-social-security-data-reveals-true-picture-of-oct-7-deaths>

Оградување: бројот на загинали и повредени е променлив во известувањата од медиумите и официјалните лица во тековните конфликти. Прво, затоа што, за жал, бројките продолжуваат да растат од ден на ден, второ, затоа што е тешко да се проверат и да се пријават смртните случаи и бројот на повредени со ограничените ресурси достапни за време на војна, и најпосле, новинарите ретко кога имаат пристап да ги потврдат дадените бројки.

9. Написот е пишуван во септември 2024 година.

10. <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/tracking-gazas-war-death-toll-ministry-health-improves-accuracy-latest-casualty-report>

Во видеоклипот на почетокот на одбележувањето, Тина, најстарото дете на палестинско семејство во Рамала, вели: „Чувствувам дека животните подобро нè разбираат. Тие не ги повредуваат луѓето“. Додека цртаат, како и многу други деца ширум светот, израелските и палестинските деца истовремено лежерно можат да зборуваат за бомбашки напади, кошмари за протерување или криење во безбедносни соби, што е само по себе срцепарателно и вознемирувачки. Тие раскажуваат како си мислеле дека само сонуваат ракетни напади и бомбардирања, но следниот ден се утврдило дека тие работи навистина се случиле. Тие исто така сонуваат за мир, нивните семејства да бидат среќни и обединети, да можат да се вратат во своите домови, сонуваат за поинаков живот, како што вели 11-годишната Хијули: „да одлетам“. Таа, исто така, вели дека посакува сите заложници да се вратат дома, а секој што загинал да оживее.

2.5. Хијули раскажува за кошмарните соништа по 7 октомври.

„За што сонувам? [...] Можеби да станам адвокатка и успешно да го бранам мојот народ. За да живееме во сигурност. И војната да заврши утре. Тоа е тоа.“ • Тина

Војната е нивната реалност. И додека возрасните на власт имаат избор да ја продолжат или прекинат, децата немаат друг избор освен да растат за време на војна и војната да стане единствениот начин на живот што им е познат. А тоа ќе ги обликува засекогаш. Штетата од војна е непоправлива. А детството е неповратно и неповторливо. На одбележувањето е прикажана кусата приказна за друго дете родено без никаква лична вина во виорот на конфликт што на крајот му го одзеде животот, раскажана од неговата мајка:

„Се викам Михал, мајка на Лаор Абрамов. Лаори беше прекрасна личност, мојот единствен син, љубовта на мојот живот, мојот извор на гордост и надеж на овој свет [...]

Лаор отиде на забава и никогаш не се врати. Не се врати, затоа што беше убиен во засолниште од бомба во раскрсницата Ре’им на 7 октомври [...]

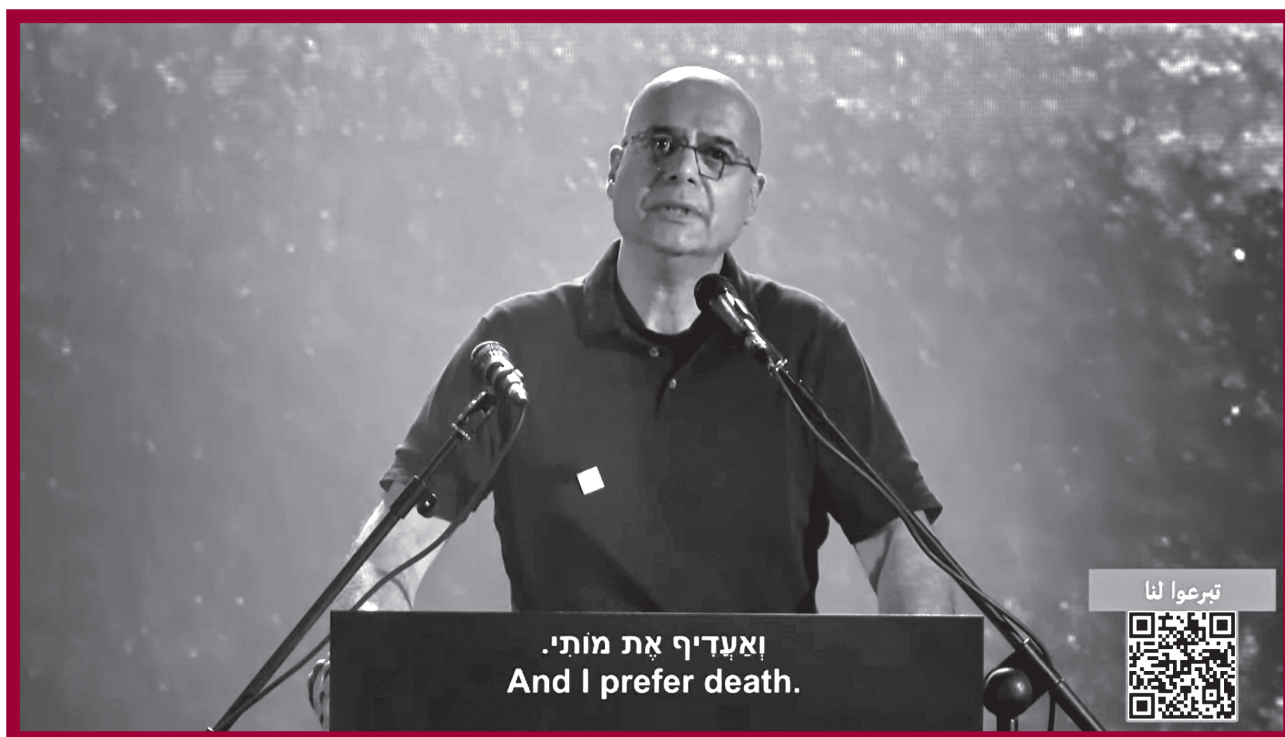
Сè уште го преживувам 7 октомври, секој момент од секој ден [...]

Животот што претходно го живеев заврши на тој ден, кога мојот Лаор беспомошно се соочи со апсолутното зло, фатен во замката на смртта [...]

[...]

Кога понекогаш успевам да ја кренам главата над поплавата од личната тага [...], наоѓам една цел за да живеам, а тоа е да откријам што можам да направам за да му помогнам на нашето измачено човештво да заздраве, така што нема да има повеќе мајки уништени поради убивањето, поради претрпената загуба, поради насилството и војната [...] Во оваа војна нема победници, ниту некогаш ќе ги има. Сите веќе изгубивме. [...] Токму на овој ден, сакам да ги замолам сите што можат, секогаш да избираат сочувство и љубов над сè друго. Дури и кога се во мали количини.“

Болката, храброста и издржливоста на Михал ги претставува многубројните родители од PCFF кои изгубиле дете во овој насилан конфликт; и претставуваат светилник на надеж за целиот свет што докажува дека насилната одмазда не е природна и единствена опција како одговор на насилството. Како оддишка за расплаканата публика кога меѓусебно се држеше за раце, без разлика дали луѓето беа пријатели или непознати, за да се здивне по така тешките обраќања, следеше прекрасна музика и поезија прикажана на следните извадоци.

2.6. Палестинскиот поет Луаи ја рецитира својата песна за помирувањето.

„Дали сочувството да престане да чука во моето срце
или љубовта да не живее во мене.
Дали надежта ќе ми ја снеса
и покрај сè и без разлика на сè
за сите човечки суштества
[...]
И мојата душа ќе биде инфицирана од силен гнев
и ќе гори за одмазда,
ќе знам дека душава ме напуштила.
[...]
Затоа, ќе престанам сам,
ќе знам дека сум победен и претпочитам смрт.“

Луаи, палестински поет

2.7. Уметниците Јаел Декелбаум и Лајан Хавила ја изведуваат песната „Молитвата на мајките“ на хебрејски и арапски.

**„Од север кон југ, од запад кон исток,
слушнете ја молитвата на мајките,
донесете ни мир.“**

Уметноста ѝ овозможува на публиката да ги прими зборовите според сопствениот капацитет и удобност. Церемонијата не ги ублажува ниту пак ги поедноставува или избегнува фактите, а сепак нема намера да ги шокира и преоптовари гледачите, туку ги повикува да сочувствуваат, да градат врска со останатите што гледаат и да се придружат во моментот на сочувство и солидарност. Додека виртуелните гледачи, се разбира, можат само да си го замислат амбиентот на колективно тагување и сеќавање кое постои на местото на физичкото одржување на настанот, можноста да се паузира и одново да се прегледа благодарение на снимките не само што им овозможува на гледачите од други земји и со поинаков капацитет да се вклучат, туку и тоа да го направат согласно сопствените ментални здравствени капацитети.

Бидејќи децата се во сржта на настанот, церемонијата која вклучува детски гласови е особено значајна. Близначките тинејџерки Рона и Инбар од Тел Авив, чија баба беше убиена во терористички напад пред нивното раѓање, напишале отворено писмо до децата во Газа: од дете за дете. Во писмото, тие исто така ги поттикнуваат и другите израелски деца да преземат ненасилни активистички чекори во секојдневниот живот за да остварат промена. Но, главно, зборуваат за својата желба повторно да готват, танцуваат и пеат со пријателите, наместо да бараат засолниште ноќе, и најпосле, се надеваат, да ги споделат своите интереси и со палестинските деца.

„Знаеме дека сме само деца кои сакаат да имаат нормален живот, кои само сакаат да растат и да живеат во мир. [...] Се надеваме дека еден ден ќе се сретнеме со вас, нашите пријатели во Газа, лице в лице, без сидови.“

Нивните зборови одекнуваат во песната на Ерусалимскиот младински хор: за болката, загубата и надежите на децата во Палестина и Израел. Хорот, составен од млади пејачи од источен и западен Ерусалим, ја изведува песната на арапски, хебрејски и англиски јазик.

2.8. Младинскиот хор од Ерусалим изведува песна за детската тага поради војната и соништата за мирна иднина на арапски, хебрејски и англиски јазик.

Приказните на палестинските активисти Наџлаа и Ахмед нè потсетуваат дека и мајките и татковците се нечии ќерки и синови, нечии сестри и браќа. Ниту Ахмед ниту Наџлаа не можеа да присуствуваат. Ахмед, поради строгите ограничувања на патувањето, сними видео-порака додека Наџлаа напиша писмо со цел да не биде препознаена и да биде под закана поради тоа што го избрала патот на помирувањето - страв и закана со која се соочуваат сите активисти и во Израел и во Палестина.

Активистот на БМ, Ахмед Ахелу, ја споделува својата животна траекторија која покажува дека децата кои некогаш пораснале во војна ги носат нарушените биографии на потомците во сеќавањата и срцата, како и генерациската траума во своите умови и тела - затоа што тој е еден од нив. Неговото семејство е во Газа, така тие се дел од оние безимени лица и тела што ги прикажуваат во ужасните вести и статистики на кои веќе отрпнавме. На оние гледачи кои се доволно привилегирани да не живееле за време на војна, им е јасно колку тежок е данокот што го плаќаат луѓето во овој регион, што го носи теророт кој постојано демне над нив, егзистенцијалниот страв и угнетувањето на секојдневното насилство, генерација по генерација.

И колку е нехуман животот што се живее под такви закани, дури и ако се обезбеди основна егзистенција. Борејќи се со солзите, Ахмед го објаснува очајот и парализата поради тоа што постојано тагува поради загубите во семејството, гледајќи го своето семејство како се бори за опстанок додека нивните живи пазарни улици се претвориле во урнатини, преплавени со „мирис на смрт“ и губејќи контакт со некои членови на семејството по подолго од еден месец.

2.9. Оваа „Чинија на помирување“ беше една од 136-те керамички чинии што им беа дадени на уметници од различни националности и религии за да ја претстават својата визија за помирување преку уметност, а потоа беа прикажани на изложба на PCFF. Овој сад е обоен во боите на палестинското знаме, покриен со „стаклен капак“ на кој седи повредена бела птица, веројатно гулабот на мирот, од кој тече крв и кој не може да се одмори во садот.”

Наџлаа, родена во Газа, живее на Западниот Брег и се приклучи на PCFF по смртта на нејзиниот брат. Окупацијата ја спречи да го види на денот на неговата венчавка. Не успеа ни да ги посети неговите новородени близнаци, чишто имиња имаше чест да ги избере. И покрај загриженоста за безбедноста, таа избра храбро да ја сподели својата приказна која пред публиката ја прочита активистот Гадир Хани.

„Дали попрво треба да зборувам за егзилот во сопствената татковина или за брат ми кој беше убиен, или пак за моето семејство во Газа? Копнеев мајка ми да биде покрај мене кога ќе се породам, или кога бев болна и очајно ми требаше нејзината мајчинска љубов и негување. Поднесовме многу барања да ја посетам, но сите беа одбиени [...] и не можев да добијам дозвола да ги посетам.

... брат ми се смееше со целото срце кога си играше со нив. Секогаш ми праќаше нивни слики. Денеска немаат ни две години [...] Еден ден за време на оваа војна, брат ми Абд Ал Рахман излезе да бара млеко и пелени за своите бебиња и храна за моите болни постари родители. [...]

Но, војната реши да ја згасне мојата надеж и радост [...]

Го убиле додека одел по улица, иако не претставувал никаква закана. Нашите срца плачеа по него од болка и тага [...]

Поглавјето на брат ми е еден дел од болната тага.

Во оваа војна изгубив повеќе од 20 членови на семејството [...]

Знам дека и од другата страна многубројни се оние кои веруваат во мир и во ставање крај на окупацијата [...]

Мојата порака денес како Палестинка [...]

Ние, Палестинците и Израелците, мора да се стремиме со сета одлучност да ја промениме оваа реалност за подобра иднина на нашите деца, иднина ослободена од болка, страв и окупација.“

Болката на Наџлаа изразена во треперливиот глас на Гадир ги понижува срцата на публиката. Колку и да се слични и безбројни приказните за Газа – неверојатната болка никогаш нема да престане да фрла тежок камен врз нивните гради. Публиката се обединува во тагата и границите меѓу „нив и ние“ стануваат апсурдно ирелевантни. А сидот на апстрактното растојание од гледачите во странство е сведен на тенок превез. Барем привремено.

Приказните и на Ахмед и на Наџлаа ја покажуваат апсурдноста на угнетувањето и окупацијата, самоволието на насилството и длабоките рани во семејствата и животите.

„Најмачните моменти беа за време на војните што ги преживеа моето семејство. Тоа беа тешки времиња со најнеподносливи чувства што може да се доживеат, во постојана загриженост поради сè што можеше да ни се случи. Потоа дојде и оваа војна во која окупаторот ја спроведе најгрозомирната накла [...] во палестинската историја.“

Накла („катастрофа“ на арапски) е термин што го користат Палестинците за да го опишат трауматичниот и трагичен почеток на континуираното раселување и збришување на палестинскиот народ од 1948 година наваму, кога повеќе од 700 000 луѓе станаа бегалци – потомците на многумина од нив оттогаш се бегалци без државјанство. Именувањето на сегашната војна како Втора накла прави континуитет меѓу доживеаното искуство на ужасите на сегашноста како продолжение на минатото. Со тоа се нагласува важноста да не се заборави минатото за да не се игнорира сегашноста и, се надеваме, дури и покрај тоа што надежта е редок ресурс во вакви околности, да се спречи дополнителното страдање во иднината.

Ова е причината зошто БМ организира сроден настан на Заедничкото комеморативно одбележување со наслов „Заедничката церемонија за сеќавање на Накба“, која се одржа на 15 мај под мотото „Од болка до ослободување“.

2.10. Летокот од Заедничката свеченост на сеќавање на Накба.¹²

12. https://cfpeace.org/wp-content/uploads/2024/05/440960808_758688893084004_2533632003209383291_n-1536x864.jpg

2.11. Сцена од церемонијата на сеќавање на Накба кога еврејскиот израелски говорник повикува на емпатија за Палестинците меѓу еврејската публика, потсетувајќи на нивната сопствена трансгенерациска болка од историјата на протерување.¹³

2.12. Сцена од церемонијата на сеќавање на Накба кога палестинска бегалка ги објаснува тешкотиите да се преживее Накба додека „историјата се повторува“.

13. Настанот може да се погледне на: <https://cfpeace.org/joint-nakba-ceremony/>

Со кршење на табуто за именување на настан со такво име во Израел, со почитување на искуството и историјата на Палестинците, и двете церемонии имаа цел да нè „ослободат од менталниот кафез“ (БМ) на тековната политика на сеќавање и да отворат простор за сложеноста на вистината и човечките приказни да навлезат и полека да ги разградат тврдокорните национални наративи засновани на исклучување и оспорување.

Борците за мир, кои како Мировна акција се финансирани од германската цивилна служба за изградба на мир¹⁴, беа основани од поранешни борци на израелската армија и на палестинските вооружени групи кои одбија да го демонизираат, дехуманизираат и убиваат наводниот „непријател“ кој можеби е само палестинско дете или израелски тинејџер. Филмот „Нарушување на мирот“ ги раскажува приказните за членовите на БМ кои го нарушуваат статус кво то работейќи за мир на ненасилни начини.¹⁵ БМ е самоникнато движење на Израелците и Палестинците, кои соработуваат за да се стави крај на окупацијата и да се постигне мир, еднаквост и слобода. Посветени на заедничко ненасилство од нивниот зачеток во 2016 година, тие користат граѓански отпор, образование и други креативни активистички средства за да ги трансформираат системите на угнетување и да изградат слободна и мирна иднина оддолу нагоре. БМ е единственото движење во светот што е основано од поранешни борци од двете страни на еден активен конфликт. Како резултат на тоа, тие беа номинирани за Нобеловата награда за мир во 2017 и 2018 година. Работат од своите канцеларии во Тел Авив и Беит Џала и дејствуваат преку многубројни локални активистички групи.

2.13. Активисти од Борците за мир (БМ) протестираат како човечки сид.¹⁶

Главниот столб на БМ се нејзините едукативни и информативни програми, како што се израелските и палестинските Училиштето за слобода во Израел и Училиштето за слобода во Палестина, соодветно наменети за израелската или палестинската младина. Нивната цел е да ја постават основата за градење доверба и едукација за мир, за да го поттикнат потенцијалот на младите да станат ненасилни мировни активисти и поборници за мир и да „замислат и создадат нова реалност вкоренета во достоинството и еднаквоста за сите“. Училиштата за слобода имаат цел да изградат политичка, грасрут алтернатива на војската и вооружените групи преку зајакнување на младите луѓе да развијат вештини за општествени промени и политичка свест.

2.14. Впечатоти од активизмот на БМ во Долината Јордан.¹⁷

14. Civil Peace Service (CPS)

15. <https://www.disturbingthepeacefilm.com/>

16. <https://cfpeace.org/wp-content/uploads/2022/12/Frame-13.jpg>

17. <https://cfpeace.org/wp-content/uploads/2022/12/Frame-13.jpg>

Учесниците градат мрежа на поврзувања во рамките на општеството. Во духот и врз основа на основачкото искуство на БМ, придобивањето на младите пред да влезат во воена служба или вооружени групи е од витално значење.

Училиштата се именувани како „Училишта за слобода“ што е на иста линија со германскиот термин за ненасилство, кој е позитивен термин: „Gewaltfreiheit“: Значи ослободени од насилство, кованица од зборовите насилство и слобода при што на тој начин се нагласува идејата за стекнување слобода откажувајќи се од насилство.

„Согледај дека ненасилниот заемен отпор не е само слоган, туку вистинско дело“.

Абед С. Учесник во палестинската „Школа за слобода“ во 2022 година

БМ, исто така, работи на градење на мир преку активизам за животната средина и активизам против насилните доселеници во Долината на реката Јордан. Активистите ги придружуваат палестинските земјоделци и нивната стока и со самото свое присуство ги штитат од насилството на доселениците. Покрај тоа, ги поддржуваат локалните жители во нивната битка за пристап до вода и безбедност против климатската катастрофа и угнетувањето од окупацијата. Во годишната берба на маслинки искомбинирани се еколошките и заштитните аспекти кога активистите на БМ помагаат во бербата и се надеваат дека ќе спречат до 100 насилни напади на доселениците кои земјоделците понекогаш ги претрпуваат за време од само 10 дена. На окупираниот Западен Брег за време на тековниот конфликт, загинаа повеќе од 700 Палестинци, вклучувајќи и околу 160 деца.¹⁸ Тероризмот на доселениците е незаконски дури и според израелскиот закон, но сепак е финансиски поддржан од власта.

2.15. Карикатура за изложбата „Стрипови во конфликт“ која ги прикажува Израел и Палестинската ослободителна организација како фрлаат камења едни на други, покажувајќи ја апсурдноста на воената реторика кога Израел се прашува дали возвраќа или иницира со следното фрлање. „Изгубив редослед – ти враќам или прв почнувам?“¹⁹

БМ, слично како и РСФФ, допира до луѓето со помош на лесно разбирливи и пристапни настани како што се „Семинарите за пошироката слика“ за да стигне младината пред да служи воен рок на возраст од 18-20 години и да ги запознае со израелските и палестинските ментори и „Трансформативни приказни/предавања“ на палестинските и израелските активисти на БМ, достигнувајќи до стотици луѓе секоја година. Еден пример од овие приказни за лична трансформација е оној на членот на БМ и поранешен војник на Израелските одбранбени сили (ИДФ), Чен Алон:

18. <https://www.aljazeera.com/news/longform/2023/10/9/israel-hamas-war-in-maps-and-charts-live-tracker>
19. https://www.theparentscircle.org/wp-content/uploads/2018/02/c6_1055-1024x558.b197b0.webp

„Дедо ми емигрирал во Палестина пред Втората светска војна бидејќи бил ционист. Бил единствениот член од семејството кој избегал од гасните комори во Полска, и затоа бев воспитан со убедувањето дека ционизмот буквално го спасил моето семејство. [...] Верував дека непријателите кои сакаа да нè уништат ја опкружуваат нашата еврејска држава и дека луѓето како мојот татко, кој се бореше во војната во 1967 година, го направиле своето за да нè заштитат. Меѓутоа, кога татко ми се врати од војната во Јом Кипур во 1973 година, тој имаше тешки психолошки нарушувања и уште од мали нозе бев изложен на неговата траума. Отидов во војска обидувајќи се да ги поправам работите, но наместо тоа ме заглавија во истиот круг. Бев регрутиран во 1987 година на почетокот на Првата Интифада. [...] Ме праќаа насекаде и правев сè. [...] Една ноќ моравме да се сретнеме со агент од безбедносните сили за да најдеме терорист по кој беше распишана потерница. Моите луѓе опколија една кука и влеговме со нашите батериски ламби. Луѓето спиеја на душеци по целиот под. Агентот разбуди некого и го одвлече до ципот. Стануваше збор за 10-годишно дете. „Како може ова да биде „терорист по кој е распишана потерница?“ - се запрашав.“

Важноста и големината на нивниот ангажман со Комеморативните настани е затоа што загубата на борци и цивили кои често ги спомнуваат владејачките партии е инструментализирана во националните наративи: херојските смртни случаи, мачениците, бранителите на нацијата, невините ангели итн. кои ги загубиле животите. Од друга страна, лицата што го загубиле животот и погодените заедници остануваат невидливи. Честопати, ваквите спомнувања ги засилуваат болката и гневот. Па така се губи впечатокот дека смртта најпосле била „бесмислена“ кога ништо не се добива, ништо не е сменето, а граѓаните само продолжуваат да трпат загуби.

2.16. Впечаток од Заедничките комеморативни одбележувања од претходните години.²⁰

20. <https://cfpeace.org/wp-content/uploads/2024/02/8-1187x1536.png>

Обединувајќи се во тагата и антивоената акција, заедниците одново „ги враќаат“ своите најблиски, одново ја заземаат мојта врз нивните индивидуални и колективни наративи и излегуваат од траумата на беспомошноста и милоста (или немилоста) на околностите. Покажувајќи алтернативен начин на комеморација за своите најблиски, тие нудат алтернативен начин на разбирање на минатото и сегашноста и визуелизирање на иднината. Со создавање на алтернативни наративи, тие воспоставуваат нови форми на култура на сеќавање. Како припадници на семејствата на „паднатите“ тие на ваквите настани и акции им даваат голем легитимитет и автентичност. Ако некој чие дете било убиено од „непријателот“ може да направи чекор на приближување кон „другите“, зар не би можел секој друг?

„Се доживува како избор на црно или бело: или си со нас или со нив. А денес сите сме на иста страна: на страната на човештвото.“

Рима Џавабра Хатиб

Споделувањето на болката од загубата, но живеењето во два драматично различни света на иста географска локација ги илустрира неправдите подобро од било што друго и фактот што тие нееднакости стануваат видливи сам по себе е важен чекор кон стекнувањето почит, доверба и остварувањето промена. Признавањето на заедничките аспекти на неправдата и болката што доаѓаат со вооружените конфликти, истовремено признавајќи ги и грубите неправди што ги трпи палестинското население, може да придонесат кон жалоста, дијалогот, помирувањето и мирот (PCFF) - во овој мал колектив, како и во поголемите.

Работата на БМ и PCFF е револуционерна во однос на активизмот за сеќавањето, оспорувајќи ја политиката на сеќавање која е конструирана да ги задржи спиралите на насилство и одмазда. Тие се изложуваат на ризик во првите редови на ненасилниот мировен активизам, покажуваат ранливост и претставувајќи персонификација на надежта. Со настаните кои ги организираат го покажуваат невозможното. Неверојатната болка од загубата е обвиеана и соочена со незамисливата преградка на солидарност и емпатија од страна на „другиот, непријателот“. Церемониите докажуваат дека војната е навистина избор, а не судбина и дека пред сè: „Смртта е непристрасна, а војната е слепа“ (Јонатан Зајген). Напорната работа и издржливоста на многубројните семејства и активисти во PCFF и БМ прават светол пример за тоа како ненасилниот мировен активизам и активизмот за сеќавањето можат да изградат мостови над најдлабоките и најстрашните бездни што ги сведочиме на овој свет.

„Тука сме и нема да одиме никаде. Тоа е ветување, а не закана [...] А решението? Слобода, правда и еднаквост.“

2.17. Уметниците Самира и Нета пеат и рецитираат поезија на хебрејски и арапски, вклучувајќи и цитати на еврејски и муслимански списи и молитви кои го осудуваат насилството.

Извори

<https://www.timesofisrael.com/amid-war-israeli-and-palestinian-peace-activists-take-annual-joint-memorial-online/>

<https://www.theparentscircle.org/en/homepage-en/>

<https://cfpeace.org/>

<https://www.ziviler-friedensdienst.org/de/aktuelles/nahost-gemeinsam-fuer-den-frieden>

Gutman, Yifat and Jenny Wüstenberg (2022). Challenging the meaning of the past from below: A typology for comparative research on memory activists. *Memory Studies*, 15(5), 1070-1086. <https://doi.org/10.1177/17506980211044696>

„КОГА СИДОВИТЕ БИ ЗБОРУВАЛЕ“

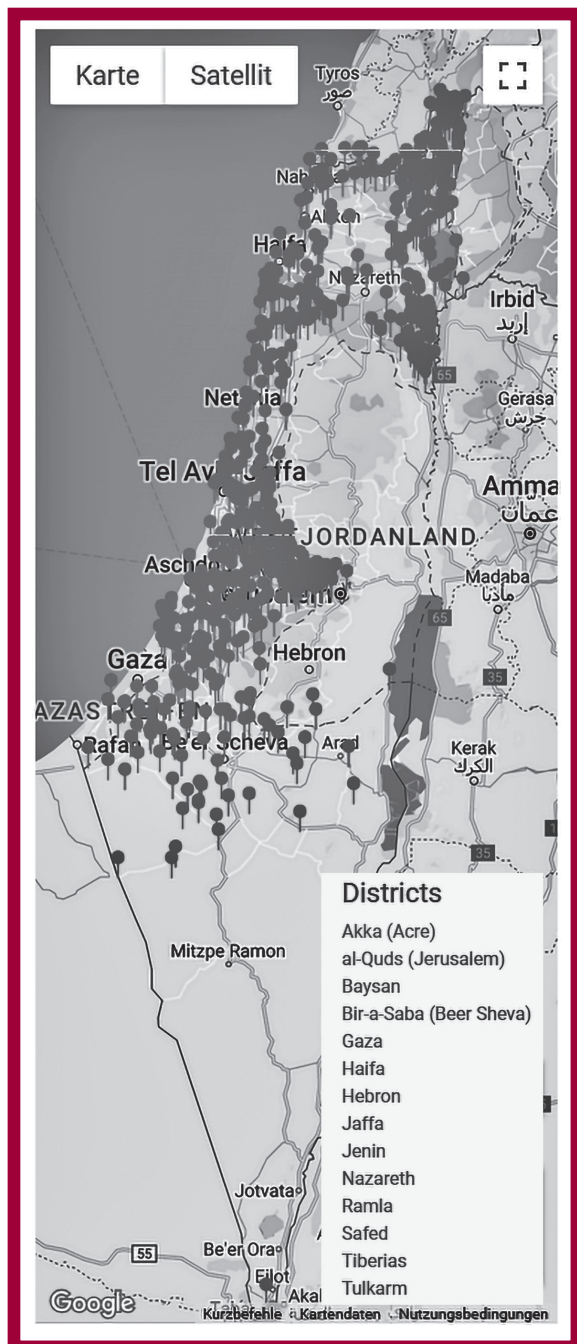
МАПИ И МУРАЛИ НА СЕЌАВАЊАТА

Мајка ми е професорка по историја. Па така, растејќи со неа, посетите на историските знаменитости, за време на викендите и празниците, ни беа почесто правило отколку исклучок. А една од најчестите фрази што ни ги велеше, беше: „Кога овие сидови би зборувале... што би ни рекле? Што би посведочиле? Чии приказни би ги раскажале?“

Најверојатно тие не би ни раскажувале само за „легендарните“ големи битки и за таканаречените херои, туку за обичните луѓе, за нивните тежини и неодговорени прашања низ човечката историја.

Палестина

Ретките сидови што денес се останати во Ал-Лид, Хавша или Ал-Аракиб, Палестина, веројатно би ни раскажале за животите на нивните поранешни станари. За тоа како децата си играле дома под закрилата токму на тие сидови, како постарите ги варделе пиејќи шолја чај, како плачот на новороденчињата одекнувал ноќе од сидовите или како некој тивко го испуштил последниот здив таму, во својот дом. Кога би можеле, би ја раскажале и приказната за мртвата тишина што завладеала со нив по масакрите, грабежите и протерувањето. Сè до денот кога биле урнати.

Но, тие не умеат да зборуваат. Ниту еден споменик, плоча или настан не ги одбележува луѓето и нивните домови. Сепак, токму тоа го прави израелската невладина организација „Зохрот“. Тие нудат „тури со водич низ палестинските локации испразнети од жители и уништени за време на Накба“ (Зохрот). Турите се одржуваат на хебрејски јазик и се наменети за еврејските Израелци. Фокусот на „Зохрот“ врз оваа целна група произлегува „од практичната и морална одговорност за протерувањето на Палестинците и привилегираната позиција на моќ во сегашниот режим“ (Зохрот). Но, и за да се стимулираат политички, општествени и културни промени оддолу-нагоре.

Со ваквата форма на активизам за сеќавање, „Зохрот“ на многу практичен начин ги раскринкува владејачките политики на сеќавање и националниот наратив на Израел, со расветлување на насилно заборавеното и забрането минато – кое никаде не е обележано или запаметено на споменатите места. Со собирање и прикажување лесно пристапни докази, тие го зацврстуваат и уважуваат контранаративот. Ваквиот пристап овозможува побезбеден простор за оние коишто се сметаат членови на групата што е „моќна и угнетува итн.“, истовремено и континуирано вадење на учесниците надвор од просторот на удобност. „Зохрот“ организира и води собири на коишто се споделуваат искуства во кои се поставуваат прашања и се изразува тага, гнев, збунетост и отпор.

Покрај тоа, „Зохрот“ го проширува лесниот пристап и давањето видливост на поединечните искуства на Накбата со многубројни тријазични материјали, како и интерактивна мапа на Накбата. Посетувајќи ги местата, давајќи им глас на замолчените луѓе и сидови, „другиот“ од Палестина станува човек, лице, со кое можеме да се соживееме и да се поистоветиме. Надминувањето на поделбата меѓу „ние и вие“ е првиот чекор кон меѓусебното разбирање, помирување, активизам и мир.

3.1. Дигитална мапа на места кои ги раскажуваат приказните за Накба.²

1. Накба, што значи „катастрофа“ на арапски, се однесува на масовното раселување и одземање на имотот на Палестинците за време на Арапско-израелската војна од 1948 година. (<https://www.un.org/unispal/about-the-nakba/>)
2. https://www.zochrot.org/villages/nakba_map/en?Nakba_Map

Северна Ирска

3.2. „Крвава недела“ (анг. Bloody Sunday). Група луѓе, предводени од локален свештеник, го носат телото на Џеки Дади, првиот настрадан во тој ден“.³

Некои сидови не само што решија да ја раскажат историјата, туку и ги прикажуваат спомените, како на проектор. Муралите како форма на улична уметност се популарен избор за потсетување на историските моменти и важните лица ширум светот. Без разлика дали се работи за комеморација на идолите како Нелсон Мандела или сеќавање на жртвите на неправдите како Џорџ Флојд. Некои од уметниците кои постојано на креативен начин го поттикнуваат „општеството“ да ја преиспитува политичката, културната и социјалната реалност дури и стануваат светски познати, како Бенкси. Сликите можат да проговорат таму каде што зборовите не успеваат - една слика може да им се обрати на милиони луѓе на различни мајчини јазици, дури и на оние кои се неписмени или имаат тешкотии со читањето. Сликите можат да содржат емоции и значења што го надминуваат јазот меѓу различните генерации и потеклото. Особено кога станува збор за деликатни и емотивно набиени (и) стории, муралите можат да раскажат подлабока приказна отколку било која комеморативна плоча.

Одличен пример е таканаречената „Народна галерија“ во Дери - Лондонери во Северна Ирска. Дванаесетте мурали на „Уметниците од Богсајд“ (анг. The Bogside Artists), кои исто така нудат обиколки низ муралите, се познати по овековечувањето на периодот на таканаречениот „Северноирски судир“ (анг. The Troubles), насилниот конфликт во Северна Ирска. Опишани како „визуелно сведоштво“, муралите зборуваат за борбата на луѓето за правда, слобода и демократски права (Откриј ја СИ). Богсајд, соседство со мнозинско католичко население доживува колективна траума за време на „Битката кај Богсајд“, деновите на насилните немири при што таму распоредени биле припадниците на британската армија. Дери е исто така местото на случување на озлогласената „Крвава недела“ (анг. Bloody Sunday), забележана во истоимената песна на „Ју ту“ (анг. U2) – т.е. масакрот на цивилите од страна на Британската армија што доведе до заострување на конфликтот во Северна Ирска.

Намената на муралите на Богсајд, Народната галерија е да го држат во живот споменот на зградите и луѓето, дури и откако светот продолжи напред по „Договорот од Велики Петок“, со кој се стави крај на повеќето насилни битки во Северна Ирска. Во нив се овековечени главните моменти и лица исправени против заборавот и „превидувањето“ на сеќавањата од воениот конфликт, чувајќи ја културата на сеќавање меѓу луѓето. Муралите ги прикажуваат жртвите, борците, активистите и нивните семејства, нè навраќаат на демонстрациите, насилството и мирот, како и секојдневниот живот за време на „Северноирскиот судир“.

3. <https://traveladdicts.net/wp-content/uploads/2013/11/Derry-Northern-Ireland-mural-Bloody-Sunday.jpg.webp>

3.3. „14-годишната Анет Мекгавиган убиена во вкрстен оган во близина на нејзиниот дом во септември 1971 година. Таа беше 100-та жртва и ги претставува 3000-те луѓе кои загинаа за време на Северноирскиот судир“⁴

Германија

Во Германија, наместо сидови, „зборуваат“ одредени камења на тротоарите - затоа што германските активисти за сеќавање буквално ја сфатија идејата за „сопнување низ историјата“ – и почнаа да ставаат таканаречени „камења на сопнување“ (Stolpersteine) по тротоарите за да им оддадат спомен на семејствата и поединците погодени од тешки неправди, како што се протерување, затворање и убиства за време на нацистичката диктатура. Според Талмудот⁵, еврејското Свето Писмо, човекот е заборавен дури откако ќе се заборави неговото име. За да не се случи тоа, ширум Германија и Европа се поставени илјадници камења на сопнување.

Тие се честа и нормализирана, впечатлива глетка на германските улици – безброј пати сум застанал, сум прочитал и сум го одбележал своето „сопнување“ на некој од нив, учејќи од ужасот што се случил во таа куќа, на таа улица, не така одамна. Секако, намерата не е да се сопнеш и да паднеш, туку да ти влетаат во видното поле, а не да те стават во небрано. Сепак, не ја одобруваат сите оваа идеја. Некои претставници на еврејската заедница, на пример во Минхен, упатија критика дека на ваков начин „се гази“ преку еврејскиот народ и еврејските приказни и дека одбележувањето „по улици“ претставува непочитување во споредба со потрадиционалните начини како поставување спомен-плочи на куќите. Други пак, од многуте заедници и семејства кои беа погодени, ја одобруваат и ја поздравуваат идејата. На пример, многу училишта ги охрабруваат своите ученици внимателно да го разгледуваат соседството, да истражуваат и да ги раскажуваат приказните на оние кои можеби ќе им биле соседи, во време кое би можело да биде и нивна реалност.

На прв поглед, овој начин на меморијализација е на иста линија со политиката и културата на сеќавање, претставувајќи го холокаустот како суштинско сеќавање и точка на преосмислување на германската нација. Како и да е, пошироката општествена рефлексивност, прогонот на сторителите и создавањето на колективна одговорност и отчет во Сојузна Република Германија / Западна Германија беше поттикнато токму од младинските протести и активизам во 1960-тите и 1970-тите.

4. https://hopsskipsandjumps.com/wp-content/uploads/2020/10/DSC_7318-1536x1024.jpg

5. Талмудот е едно од најважните свети писма во јудаизмот и исто така се смета за еден од „столбовите на јудаизмот“. Најпросто кажано се осврнува на еврејскиот закон и учење. <https://www.talmud.de/tlmd/was-ist-der-talmud/>

На тој начин, овие камења на сопнување го претставуваат симболизмот на ширење на сеќавањето и одговорноста од државата кон поединецот, секој ден и секаде. Со разоткривање и спротивставување кон колективната амнезија на различните групи жртви и преживевани, активистите за сеќавање се спротивставија и на политиката на сеќавање која се стремеше да го запечати холокаустот како изолиран настан во минатото, ненавраќајќи се на неговиот континуитет и последици. Столперштајн суптилно повикува: „запри и размисли“ и ги мапира сеќавањата на тиранија низ нашиот секојдневен живот.

3.4. Столперштајн“ ги одбележува жртвите кои живееле во зградата која денес е уметничката галерија „Кунстпавилон“ во Старата ботаничка градина во Минхен. Приватна фотографија, К. Шмиц.

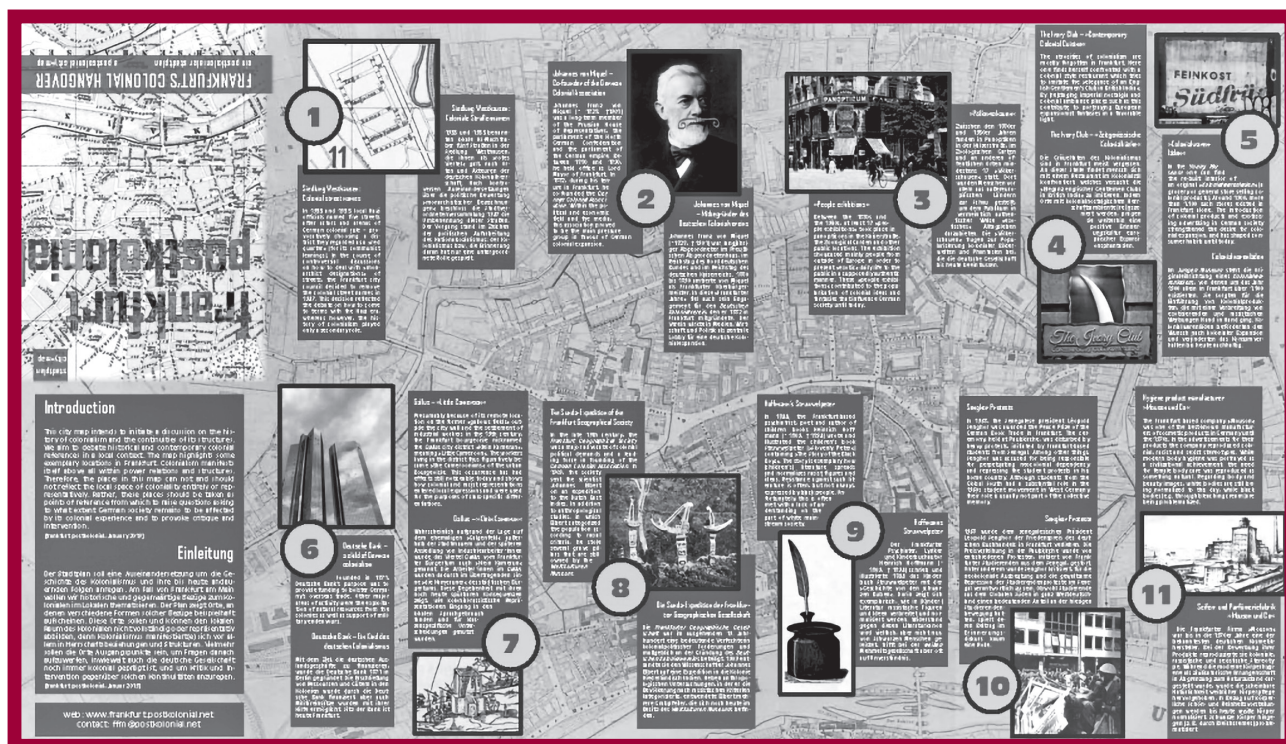
Всушност, дури и таканаречениот светски шампион во културата на сеќавање – Германија, имаше тотално успешна колективна амнезија, слепа точка во својата култура на сеќавање и ментална мапа на спомени: колонијалното минато и злосторствата на Германија. Бледо го помнам тоа како тема на училишниот час по историја, а повеќе дознав само благодарение на мојата мајка - страсна наставничка по историја, и потоа на факултет. Се сеќавам на колективната идеја дека „Британија, Франција и Белгија беа полоши, додека Германската империја ги загуби колониите набргу по Првата светска војна, така што тој дел и не е многу важен“. Благодарение на намибиските активисти и политичари кои се залагаа и тужеа, дојде до напредок во билатералните преговори за обештетување и враќање на коските и културните артефакти, што доведе до официјално признавање на геноцидот - сепак, дури во 2021 година.

Германските колонијални војници го извршија првиот геноцид во 20 век кога помеѓу 1904-1905 извршија обид за истребување на локалните заедници Хереро и Нама, кои живеат во денешна Намибија. Откако локалните групи го кренаа гласот против кршењето на човековите права и колонијалистичката експлоатација, војниците убија приближно 100.000 луѓе во концентрациони логори, преку егзекуции и бркање на семејствата кон пустината за да умрат од жед, жештина и глад. И покрај „загубата на колониите“, Германија, како и секоја друга европска земја, продолжи да добива корист од експлоатацијата на колониите - до ден-денес Глобалниот Север трупа дополнително богатство преку експлоатација на народите и природните ресурси на Глобалниот Југ.

Ваквото колонијално минато, присутно и во сегашноста, остава свои траги. Сепак, иако трагите вршат од самите имиња на улиците, таблите на продавниците и егзотично украсените сидови на куќите, остануваат невидливи и нечуени. Особено во градовите кои биле економски богати и важни, со имињата на улиците се „оддава почит“ на колонијалните предатори или на колониите, бизнисите сè уште носат имиња од колонијалната ера, вклучувајќи расистички описи на црнци и згради украсени со егзотични животни, а расно стереотипната и потценувачки настроената уметност може да се најде насекаде, на пр. во Хамбург, Берлин или Франкфурт. Истовремено, културата и претставниците на афро-германците кои престојуваат во Германија повеќе од 100 години, темелно е избришана и заборавена. Следствено на ова, германската политика на сеќавање ги замолчи злосторствата и сеќавањата кои потоа не си најдоа пат во расно селективната култура на сеќавање на оние што се сметаат за „достojни“ за паметење.

За да се откријат слепите точки и да се обликуваат променливата култура и политика на секавање преку активизам на секавањата оддолу-нагоре, мора конечно да се видат и слушнат целосните приказни останати нераскажани во сидовите и улиците. Луѓето кои живеат и работат во овие градови и куќи обично никогаш не ја преиспитувале сопствената адреса или името на продавницата на фармацевтот. Секако, не ни дознале за афро-германските историчари, поети и активисти кои придонесувале за германската култура, економија, образование, уметност и општество повеќе од еден век, како што е Одри Лорд (Audre Lorde). За да се промени тоа, активистите за секавање создадоа бесплатни прошетки низ градот наречени „деколонизаторска“ или „постколонијална тура“ кои наликуваат на обиколките на Зохрот на почетокот на статијата. Жителите и туристите можат да ги искушат скриеното минато и сегашност, да чујат алтернативен наратив за местата, и да добијат и контраперспектива што го оспорува она што досега го слушале или перципирале.

Па така, во случај да размислувате да одите на патување во Германија за време на одморот или да ги посетите роднините кои живеат таму, погледнете го одблизу Столперштајн и тргнете по различниот пат на деколонизаторската тура - вистината се крие во првиот сид што ќе ви прозбори.

3.5. Мапа на градот на „Франкфурт постколонијал“⁶.

Извори

<https://www.zochrot.org>

<https://discovernorthernireland.com/things-to-do/the-peoples-gallery-of-murals-p691021>

<https://www.bpb.de/kurz-knapp/hintergrund-aktuell/335257/voelkermord-an-herero-und-nama-abkommen-zwischen-deutschland-und-namibia/>

https://UASRRK9HWMVR52DBXoL9GWKEAAYASAAGJ1CFD_BWE

<https://frankfurt.postkolonial.net/stadtrundgang/>

<http://www.hamburg-postkolonial.de/stadtrundgaenge.html>

<https://www.schiffahrtsmuseum-flensburg.de/de/vermittlung/stadtrundgaenge/postkolonialer-stadtrundgang.html>

6. https://frankfurt.postkolonial.net/wp-content/uploads/2023/02/frankfurt.postkolonial_karte_stadtrundgang_4.1_web_Seite_1-1024x578-1.png

Оспорени споменици - Оспорени сеќавања

Улогата на спомениците

Еден од задолжителните обележја на Париз е Триумфалната капија, лоцирана на авенијата Шанзелизе. Се наоѓа на падините на еден рид кој нуди прекрасен поглед од високо кон спомениците на градот. Омилена на туристите, досега таа инспирираше и слични споменици низ Европа. Изградбата на Триумфалната капија е започната во времето на Наполеон I во 1806 година, потоа во времето на кралот Луј XVII во 1823 година, а истата е завршена во времето на Чарлс X, како почит кон француските воени победи. Капијата стана јавно собирно место за време на револуционерните протести против монархијата. Завршена е во времето на Луј-Филип I во 1836 година, исцртана со клучните битки, воените подвизи и имињата на генералите. До крајот на 19 век, повеќе имиња биле додадени бидејќи аристократските семејства се обидуваа да ги почитуваат жртвите и херојските подвизи на нивните предци.

Се сеќавам читајќи ги имињата на лакот од капијата, виткајќи си го вратот, сè додека не ми се заврти, ги замислувајќи животите што се криеја од сите тие имиња - колку стари биле тие, што мислеле пред да умрат, и како би изгледале нивните животи доколку немало војна? Почувствувајќи огромна благодарност што сум порасната во духот на Европската Унија и германско-француското пријателство, збогатено со програми за размена и екскурзии, и покрај болката од трите големи војни. Иако денес преминувањето на границата за сирење и палачинки делува лежерно, никогаш не можам да заборавам колку крв е пролеана долж овие граници.

4.1. Триумфалната капија во Париз

Трауматската Прва светска војна однесе над 18 милиони животи од кои приближно 1 400 000 француски војници. По Версајскиот договор, се одржа победничка парада кај Триумфалната капија, но претходната ноќ, ужалените семејства положија цвеќе за своите најблиски загинаци [во војната]. Тажна победа. На споменикот кенотаф е запишан натписот: „На оние што загинаа за татковината 1914-1918 година.“

По 11 ноември 1920 година, Триумфалната капија всушност е дом на Споменикот на незнајниот јунак. Многу војници останаа неидентификувани оставајќи илјадници семејства без утеха. Во 1920 година стотици илјади граѓани заедно тагуваа, обединети како едно семејство за време на погребната поворка на војниците. Во 1923 година беше додаден Вечниот пламен. До ден-денес, пламенот се разгорува секој ден во 18:30 ч. од страна на ветераните за да им се оддаде почит на паднатите борци. Двата споменика беа иницијатива од граѓаните. Истите може да се гледаат како интересен додаток ако не и „заземање“ на величествениот лак на кралевите и аристократите.

4.2. Натпис: Гробница на непознатиот војник. На загиналите за татковината 1914-1918 година¹.

Сеќавањето е многу повеќе од факти и историја; навлегува во значењето, културата и психологијата. Спомениците ги поврзуваат индивидуалните и колективните сеќавања, додека го апстрахираат индивидуалното со колективното сеќавање. Спомениците се самолепливи потсетници кои ни велат: „Не заборавај за ова!“ И имаат цел да се борат против заборавот преку зајакнување на сеќавањата во физичка форма која станува неизбежна. Тие токму затоа имаат моќна улога во политиките на сеќавање, културата и активизмот. Спомениците, во различни форми и стилови, обезбедуваат опиплив приказ на идеи, жртви, движења и херои.

Спомениците се уметнички дела со древна човечка експресија. На пример, цртежите во пештерите се уметнички израз за тоа што луѓето сакале да го запомнат и по коешто сакале да бидат запомнети. Спомениците може да ги истражуваат темите на отсуство и присуство, на пр. отсуството на одредено име и лице на Споменикот на непознатиот војник. На пр. имаше привремени споменици за Тоше Проески по неговата трагична смрт што подоцна прераснаа во постојан музеј и капела во Крушево. Следствено, спомениците се културни артефакти дизајнирани да дадат форма и да „обликуваат одредено минато“ (Metz 2016:288).

Меѓутоа, с тоа тие се ограничени во мотивите што треба да ги пренесат, како што се: траума, тага, национализам, насилство, милитантност итн. Мец (Metz) всушност дебатира дека примарната, ако не и единствена функција на спомениците не е да едуцираат за историски факти, туку да предизвикаат афект, да активираат емоции (289). Ова значи дека спомениците содржат кодови што луѓето коишто се социјализирани и едуцирани според одреден наратив ќе бидат во можност да ги декодираат и соодветно да ги почувствуваат, посилно од оние кои нема да успеат во тоа. Спомениците не нè учат само на факти и приказни, туку содржат и значења и емоции.

Затоа спомениците не опфаќаат само сеќавање; тие вклучуваат интерпретација, специфична перспектива и објектив преку кој може да се гледа минатото, сегашноста и иднината. Овие објективи играат улога на филтер во формирање на разбирањето за она што се памети. Процесот на меморијализација вклучува избор, исклучување, нагласување, придавајќи предност на одредени спомени наспрема други, додека многу остануваат невидливи и заборавени. Ова е проблематично,

1. <https://www.paris-arc-de-triomphe.fr/en/discover/the-unknown-soldier>

бидејќи историјата по својата природа е плуралистичка и перспективите за настаните и индивидуите се менуваат со секоја генерација. Следствено, кодирањето на спомениците во процесот на меморијализација, во суштина „замрзнувањето“ на сеќавањето, „ја прекинува пожелната функција на самите споменици како објекти за флуидна меморија“ (289)

Додека сеќавањето, историјата и идентитетот се динамични, спомениците често се појавуваат во одредено време и форма, не успевајќи да ги рефлектираат постојано менливите наративи. Тие можат да ја прифатат или да се спротивстават на динамиката на сеќавањето. И како такви симболи на идентитетот, спомениците може да станат мета на оспорени спомени, често предизвикувајќи болни сеќавања. Многу од нив се „уништени или присвоени во моменти на политички пресврт“ (291), служејќи како места за формирање на идентитет и политички дискурс. Ова прашање е посебно релевантно во контекст на националните држави бидејќи:

„Симболичниот труд за создавање на идентитети во новоформираните национални држави често вклучува некаква дефиниција на колективното ЈАС наспроти ДРУГИОТ; споделувањето историски врски, културни традиции и заеднички граници, соседните држави сосема природно ја играат оваа улога, особено во време на нестабилност и конкуренција“ (Kian-Woon & Waterson, 329), што доведува до „спорови поврзани со сеќавањето“ (ibid.).

Предизвикувајќи ја јапонската колективна амнезија – Статуи на жените за утеха

[Напомена за читателите: следниот текст содржи експлицитна содржина за сексуално насилство и тортура.]

Не можеш да молчиш кога те мачи помислата на тоа што тие го имаат поминато.

Вирџинија Суарез, адвокат за човекови права во Филипини и застапничка на преживевани „жени за утеха“

„Се надеваме дека ќе ја добиеме правдата пред да умреме“ - вели Марија Куилантанг (Guinto & Simonette, 2023). Скоро деведесетгодишната Филипинка е лидер на локалната група „Малаја Лолас“ или „Слободни баби“. Тие се меѓу последните преживевани од таканаречените „жени за утеха“. Терминот „баби“ е познат по тоа како преживеваните си се нарекуваат на својот локален јазик, во Јужна Кореа. „Жени за утеха“ е суровиот еуфемизам користен од Јапонската царска армија за време на Втората светска војна за 200 000 девојки и жени кои биле киднапирани, трафикувани и принудени да бидат сексуални робинки во воени бордели. Најголем број од жртвите биле од Јужна Кореа, но ги имало и од Филипини, Тајван, Кина и Индонезија. Ова бил систем подржан од државата, со лица кои трафикувале најчесто малолетнички до таканаречените „станици за утеха“ лоцирани долж Царството и колониите, како што е Шангај, за нивните војници.

Комбинирајќи културолошки израз, „Маја Лолас“ со декади се собирале, често живеејќи заедно, тешејќи се една со друга и пеејќи ги нивните песни кои ја раскажуваат вистината и бараат правда. Како што пеат, тие се присетуваат како биле земени од нивните домови во нивните рани тинејџерски години; Марија била само осум години кога била грабната од оризовите полиња и преку многу улици била затворена во „крвавата-црвена кука“ (ibid.). Групно силувана, мачена, држена во заточеништво и лишена од храна и вода, Марија се присетува дека единствениот извор на вода за пиење бил од длабоките траги од биволите во калта и водата дождовница (ibid.).

Многу беа убиени или се самоубија. Тие кои преживеаја и се вратија дома не ги споделија своите хорор-приказни со децении, плашејќи се да не бидат стигматизирани.

(Allen 2015)

Преживеаните „жени за утеха“, биле лишени од своето детство, едукација, иднина и среќа. Тие се соочиле со дискриминација од нивните семејства и заедници и често пати им било забранувано да зборуваат за своите искуства, згора на сè тие имале недостиг на психолошка поддршка за да работат на својата траума. Замолчувањето, меѓутоа само придонело да се зголеми неправдата кон нив и траумата. Денес, сексуалното насилство е препознато како оружје во војна и тортура. Како и да е, во минатото но и сега, останува како една од екстремните форми на насилство и прекршување на човековите права каде што жртвата или преживеаните често се сметаат за колективно одговорни поради патријархалните норми и заблуди. Дополнително, само воените, главно машки жртви, биле сметани за вистински жртви на војната и биле дел од споменици како Триумфалната капија, додека цивилните жртви постепено добивале повеќе препознатливост.

Па така, за жените жртви и преживеаните од сексуално насилство да ја прекинат принудната тишина е чин на огромна храброст. И уште повеќе „Бабите“ се соочуваат со дополнително замолчување како постари жени. Во август 1991 година Ким Хак од Јужна Кореја стана првата жена која го прекина молкот по 50 години сведочејќи за нејзините искуства како сексуална робинка за Јапонската војска. Нејзиното сведоштво го поплочи патот за преживеаните низ Азија да почнат да ги споделуваат своите приказни (Allen 2015). Оттогаш, преживеаните и нивните поддржувачи тргнаа на напорно патување за да добијат признание, почит и репарација за криминалните дела поддржани од државата Јапонија. Проблематично, земјите се откажаа од барањата за репарации во мировните договори со Јапонија по војната. Денес, меѓународните судови можат само да ги повикаат националните влади да обесштетат и да им се извинат на своите граѓани.

Меѓутоа, над 80 години политиката на сеќавање на Јапонија се карактеризира со колективна амнезија и негирање, и не само кон прашањето за сексуалното ропство и странските граѓани. Имено, првите „жени за утеха“ биле јапонски девојки (Dudden 2022). Вознемирувачки, еден од аргументите на Јапонија е дека малолетните девојчиња низ целата окупирана и колонизирана територија доброволно се пријавиле да склучуваат договори за работа како проститутки, што поставува силни морални, правни и логични прашања. Дуден објаснува дека јапонското:

„негирање продолжува да ја напаѓа оваа историја прикажувајќи ги жртвите како „лажливки“ или „грабачки на пари“ и смета дека повеќе од доказите се „лажни“ и покрај големиот број на академски и правни рецензирани материјали, како и владино објавената документација која ги потврдува ужасите за време на оваа срамна епизода“.

Во 1993 година, Јапонија ја призна вклученоста на војската во отворање и менаџирање на така наречените „станции за утеха“, изразувајќи искрено извинување и каење (Han & Griffiths 2017). Меѓутоа, Јапонија е толку упорна да го држи ова прашање затворено, што секое признание на другите земји на терминот „сексуално ропство“ е често перципиран како „антијапонски“ или „прокореејски.“

Преживеаните и нивните поддржувачи се активни како активисти за сеќавањето, кажувајќи ја вистинската и целосна историја којашто за девојчињата и жените била избришана; истата да се нагласи и во нивните земји, но и во Јапонија. Иако сè уште маргинализирани во другите земји, преживеаните од Јужна Кореја и активистите за сеќавање успеаја да го стават ова прашање како дел од националниот и меѓународниот јавен интерес, воспоставувајќи комеморации за „жените на утеха“ во културата и политиката на сеќавање и предизвикаа спор на сеќавање меѓу Јапонија и Северна Кореја која бараше меѓународна медијација долги години.

Во 2011 година по децении лобирање, статуа која претставува „жена на утеха“ се појави пред Јапонската амбасада во Сеул. Всушност, целта беше да се одбележи 1000 ден на протести од првиот протест на демонстрантите пред Јапонската амбасада во Сеул во 1992 година. Но, Јапонската амбасада реагираше во таков бес, што ги натера уметниците да се искачат ниво погоре и создадоа прекрасна и внимателна статуа на мало девојче кое тивко, пркосно и симболично зјапа во Јапонија.

'Comfort women' statue explained

Girl

"The girl represents those who were forcefully and systematically sexually abused by the Japanese (during WWII)."

Hair

"We showed how these girls had their relationships (with family and friends) cut off against their will through the statue's cropped hair."

Face

"The face is of one who is angry about their treatment, but unafraid and with the will to resolve this issue."

Bird

"The bird is a symbol of peace, freedom and liberation. It connects those victims who 'returned to the sky' and the ones who are still left on the ground."

Empty Chair

"People can sit in the shoes of the victims and think 'what if it was me?', 'what if it was my family, my sister?'"

Shadow

"Despite the statue being a girl, its shadow is that of an old woman. It represents the hardship the victims had to suffer all this time."

Heels

"The heels are unattached to the ground, this represents the unstable lives of the victims, regarded as 'sluts' or 'prostitutes' and treated coldly by society."

Fists

"The clenched fists represent how the victims will no longer stay silent about Japan's war crimes and want to tell the truth."

Source: CNN interview

4.3. Објаснување на статуата „жени за утеха“ во Сеул²

Откривањето на статуата предизвика дипломатски конфликти меѓу двете земји. Статуите кои ги претставуваат „жените и девојчињата за утеха“ станаа значајни собирни места за активистите и преживеаните. Статуата во Сеул го потенцира значењето на спомениците во комеморација на историските настани, притоа едуцирајќи ја публиката, оддавајќи почит на жртвите и барајќи правда. Важно е да се истакне дека ретки се спомениците со жени воопшто. Статуата со девојче која разгорува дипломатски спор само покажува дека спомениците носат значење и емоции, кои предизвикуваат јапонските дипломати да се чувствуваат несигурно, неудобно, но и многу навредено поминувајќи по истата патека секојдневно.

Бројот на ваквите статуи расте, тие се подигнуваат не само на поранешните „станици за утеха“ или од страна на активисти, туку и во странство, каде живеат преживеаните и дијаспората, како и на локации каде заедниците сакаат да оддадат почит, да ги едуцираат другите за премолчените приказни на жените. Еден таков пример е статуата во Шангај во која кинески и корејски девојчиња се држат за раце, исто така и статуата во Сан Франциско прикажувајќи како стоејќи се држат за раце: кинеско, филипинско и корејско девојче.

2. http://i.cdn.turner.com/cnn/e/interactive/html5-video-media/2017/01/12/South_Korea_comfort_woman_infographic_medium.png

4.4. Поранешна „жена за утеха“ Бабата Јонг-соо Ли се подава да ја допре статуата за сеќавање на „Жените за утеха“ по нејзиното откривање во паркот на плоштадот Св. Марија во Чајнатаун во Сан Франциско, Калифорнија, петок, 22 септември, 2017 година.³

3. <https://s.hdnux.com/photos/66/13/33/14202571/5/960xo.webp>

4.5. Бронзени бисти од поранешни секс-робинки, или „жени за утеха“ за јапонските воени трупи во Втората светска војна, во куќата на здруженото засолниште во Гванџиу, Јужна Кореја, 3 јули, 2022 год.⁴

Од 2011 година, службениците на Јужна Кореја ги одбиваа барањата од Јапонија да се тргне статуата пред амбасадата. Слично, германската влада, го одби директното барање до Канцеларот на Германија од страна на јапонскиот премиер да се отстрани статуата. Само Јапонија бара отстранување на статуи што ги претставуваат нејзините поранешни жртви.

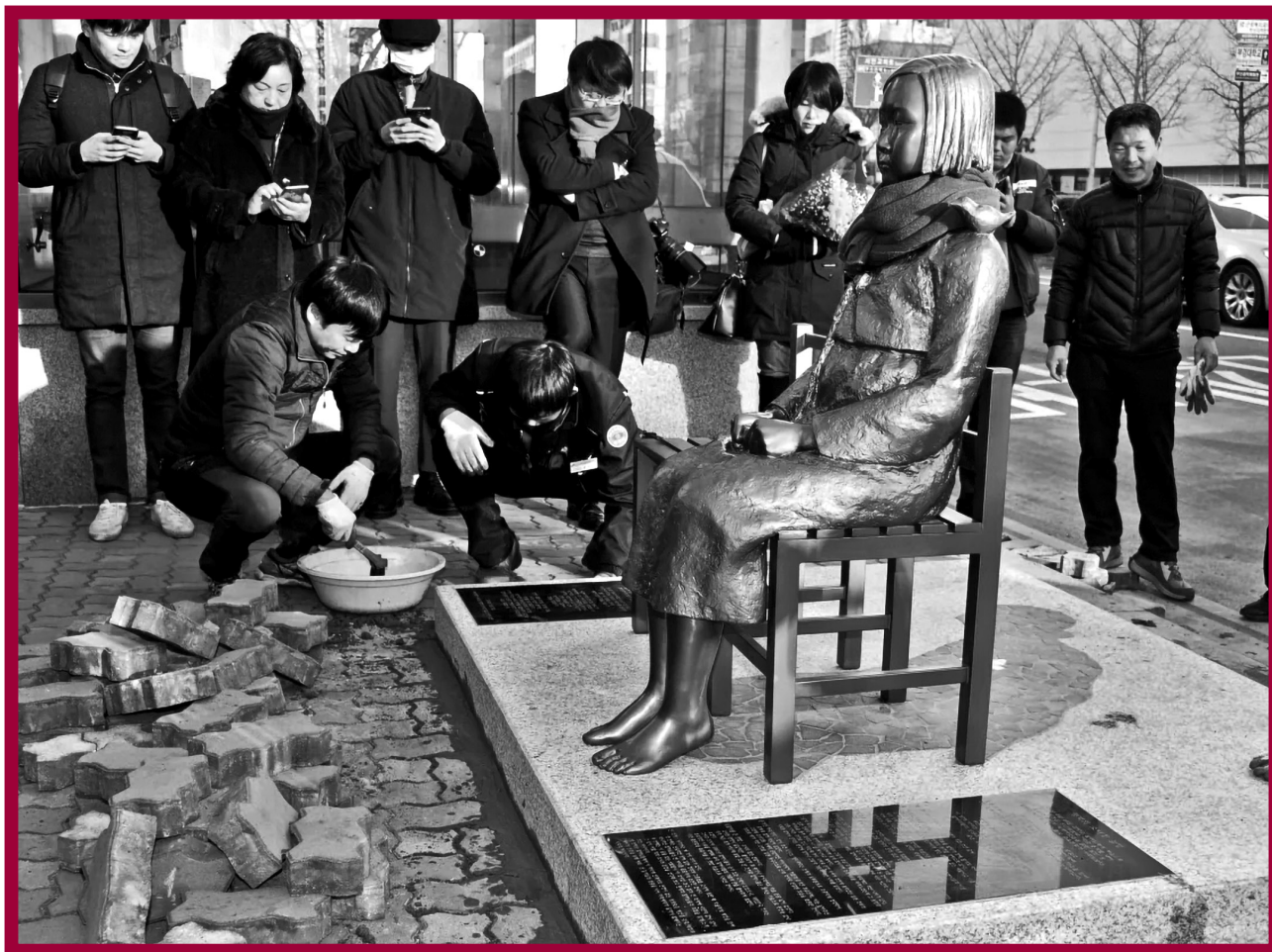
„Се работи за тоа како жените се третирали за време на војна. Не се антијапонски“

Одговор на пречесниот Бил Крус од Црквата за обединување Ешфилд, Сиднеј, одговарајќи на заканите за правна постапка од страна на јапонската лоби-група, поддржана од дипломати, кои бараат отстранување на статуата на „девојчето за утеха“ што е поставена во дворот на црквата, тврдејќи дека таа поттикнува навреда и расна омраза против Јапонците (Dunlop 2016).

Како што овие тивки протести се проширија глобално, дипломатскиот спор ескалираше, при што Јапонија и Јужна Кореја јавно се обвинуваа меѓусебно за време на состаноците на ОН, поттикнувајќи ги сојузниците како САД да посредуваат, што доведе до договор во 2015 година. Јапонската влада се согласи да даде 1 милијарда јени (8.3 милиони долари) во фондот на преживеаните, додека Јужна Кореја го прифати прашањето како „решено“ (Yan et al. 2015). Карактеризирајќи го како „финална и неповратна резолуција“ тогашниот премиер Шинзо Абе јавно го изрази неговото искрено жалење и тага за сите жени кои поминале низ тешки и болни искуства и на кои им биле нанесени психички и физички рани како „жени за утеха“ (ibid.). Меѓутоа, активистите не беа задоволни, чувствувајќи се понижено од недостигот на признавање на јапонската држава за систематското кршење на човековите права кои што до ден-денес не се споменуваат во ниту еден јапонски текст по историја. Не беше преземена ниту одговорност за евентуални идни прекршувања. Јапонија останува неспремна да се соочи со своето минато, одбивајќи ги повиците за вистина отфрлајќи ги повиците за комисија за вистина и реформи во образованието. Дополнително, јапонската влада продолжи да бара отстранување на статуата од пред нејзината амбасада.

4. https://www.usip.org/sites/default/files/styles/image_with_caption/public/2022-09/20220916-skorea-comfort-women-6-nyt-ac.jpg?itok=VN5hOBmG

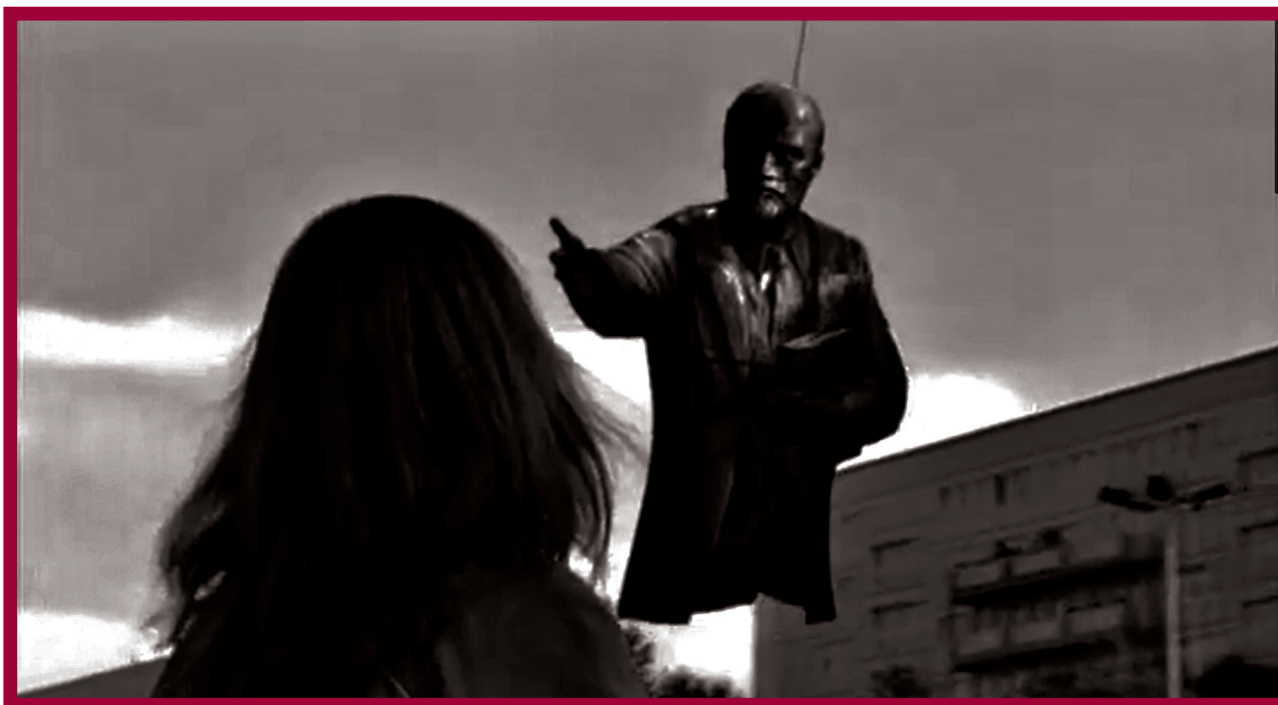
Во 2017 година, друга статуа се подигна од активисти пред Јапонскиот конзулат во Бусан, Јужна Кореа, поттикнувајќи ја Јапонија да повлече двајца дипломати и да ги замрзне дипломатските односи. Иницијално статуата беше подигната од граѓанска група, статуата беше отстранета од властите поради немање дозволи, но беше поставена по јавните негодувања. Јапонија се бунеше дека инсталацијата го прекршила договорот од 2015 година тврдејќи дека одобрување од Јапонија било потребно бидејќи статуата никнала близу до Конзулатот. Локалните активисти на ова одговорија дека статуата е позната како статуа на мирот и симболизира мир и женски права. Тие и понатаму бараат официјално извинување и признание, со индивидуална компензација за сите преживевани. Овој спор ја истакнува улогата на активизмот на сеќавањето, политиката на сеќавањето и спомениците.

4.6. Подигнувањето на статуата во Бусан предизвика дипломатски инцидент⁵

5. https://media.cnn.com/api/v1/images/stellar/prod/170106125618-01-comfort-woman-statue.jpg?q=w_1110,c_fill/f_webp

Збогум Ленин! – Отстранување на статуите од ерата на Советскиот Сојуз

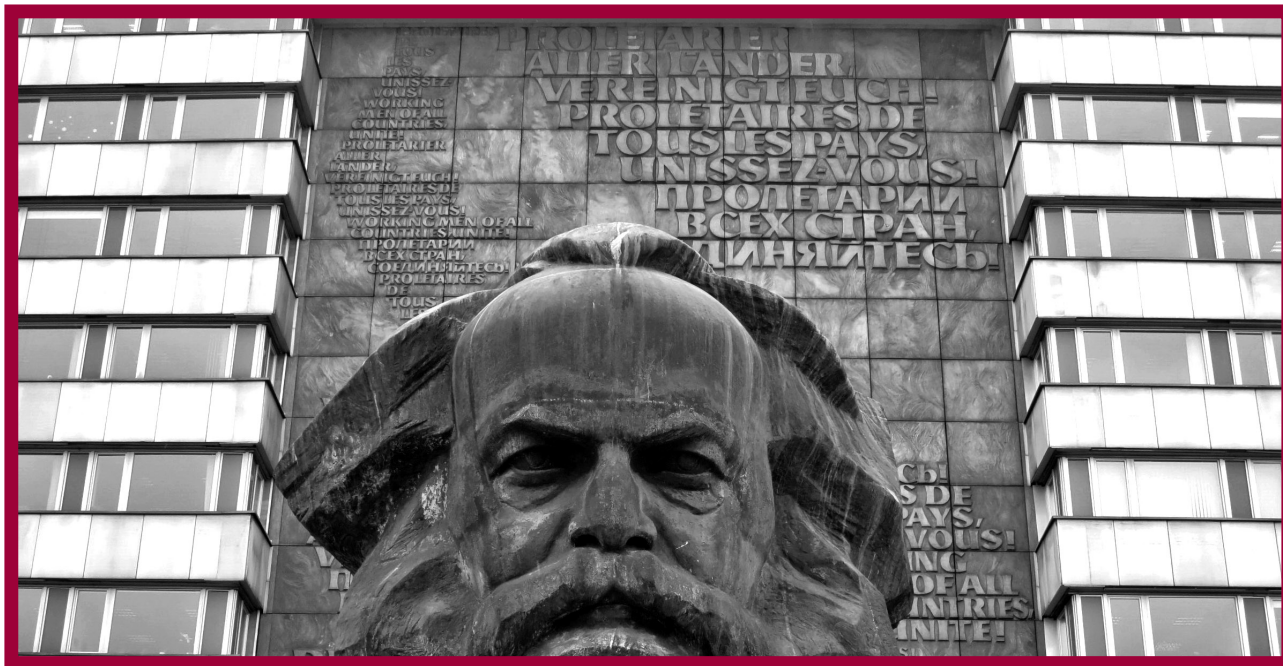
4.7. Сцени од филмот „Збогум Ленин!“⁶

Во филмот „Збогум Ленин“, жена во Источна Германија паѓа во кома како што паѓа Железната завеса. Како силен поддржувач и верник во социјализмот и системот на Демократска Република Германија (ГДР, Источна Германија) не треба да доживее никаков стрес по нејзиното будење, оставајќи го нејзиното семејство во дилема, со оглед на историските случувања. За да ја заштитат, нејзиниот син се преправа дека ГДР сè уште постои, пуштајќи ѝ стари вести на телевизија од снимени касети, става етикети од Источна Германија на производите што ги купува во Западна Германија, и носи стара облека.

6. <https://www.youtube.com/watch?v=Kehu8QBHCCk>

Сепак на крај, таа шетајќи по улиците, затекнува свет што се менува, исполнет со реклами за кока-кола, нови автомобили и мода. Случајно истиот ден е отстранета статуата на Ленин, означувајќи симболично збогување на стариот систем на сметка на новиот.

Спомениците и статуите во социјал-реалистички стил служеа само како споменици за време на комунистичките режими, потсетувајќи ги пешаците на пролетерските борби и нивните наводни победи над капиталистичката опресија. Некои служеа како бележници на идентитетот кои ја славеа идеологијата на Ленин и Маркс како и нивните основни пораки за обединување на работниците во светот и колективните борби за повеќе правда во светот.

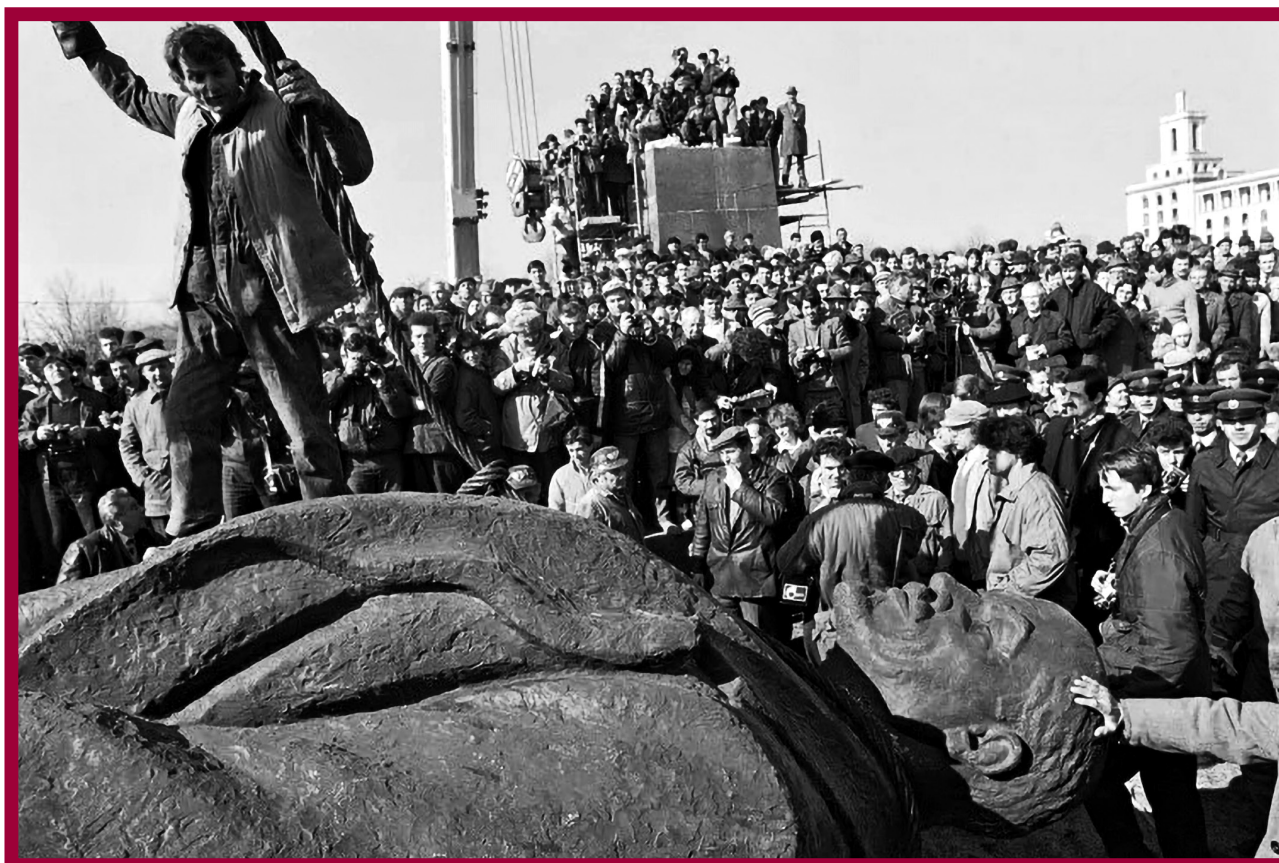

4.8. Портретна биста на Карл Маркс во германскиот град Кемниц⁷

Доминантна статуа е масовната глава на Карл Маркс во Кемниц, поранешен Карл Маркс Штад за време на Германската Демократска Република. Подигнат во 1971 година, тој е вториот портрет по големина во светот. Зад споменикот на поранешната зграда на (Социјалистичката обединета партија на Германија) се испишани познати изјави од Марксовите дела на неколку јазици, вклучувајќи ја и „Пролетери од сите земји, обединете се“. По 1989 година ова место стана собирна точка за мирните „Понеделнички протести“ против режимот, кои доведоа до пад на Берлинскиот ѕид. Дискусии за оставање или отстранување или продажба како модерна уметност се појавија по обединувањето, но градот Кемниц и наследниците на уметниците се спротивставија. Споменикот останува обележје на градот и дел колективниот идентитет кој често привлекува протести и од левицата и од десницата што некако се поистоветува и со историскиот контекст.

Дека Марксовата глава остана поштедена, некои не беа толку среќни. За време на, но и по променетите режими, рушењето на статуите од демонстрантите и нивното отстранување од новата администрација симболизира прекин со минатото, ставајќи крај на старите идентитетски наративи и колективни сеќавања и отворајќи врата за нови. Како што идеологиите и системот драматично се променија, културата на сеќавање и политиката се обиде да се трансформира преку ноќ. Овој феномен особено беше чест во земјите коишто беа дел од комунистичка диктатура, како Литванија, Грузија, Источна Германија, Албанија и Романија како и нациите надвор од Европа, како Етиопија. За многумина овие статуи претставуваа ропство, наметнато од нивните влади или пак од руската доминација во Советскиот Сојуз и нејзините сателит-држави. Слоганите за обединетост, еднаквост и слобода се чинеа иронични во земји каде постоеше насилан државен режим и корупција што го попречуваше политичкото изразување и ги овековечи социоекономските кризи. Следните примери покажуваат како демонстрантите станаа и активисти на сеќавање и историски симболи на промена, земајќи ги работите во свои раце и залагајќи се за своето минато, сегашност и притоа враќајќи ја својата иднина.

7. https://global-geography.org/attach/Geography/Europe/Germany/Pictures/Saxony/Chemnitz_-_Brueckenstrasse_Karl-Marx-Monument_1/Chemnitz_-_Brueckenstrasse_-_Groesztes_Karl_Marx-Denkmal_weltweit_IMG_1065.jpg

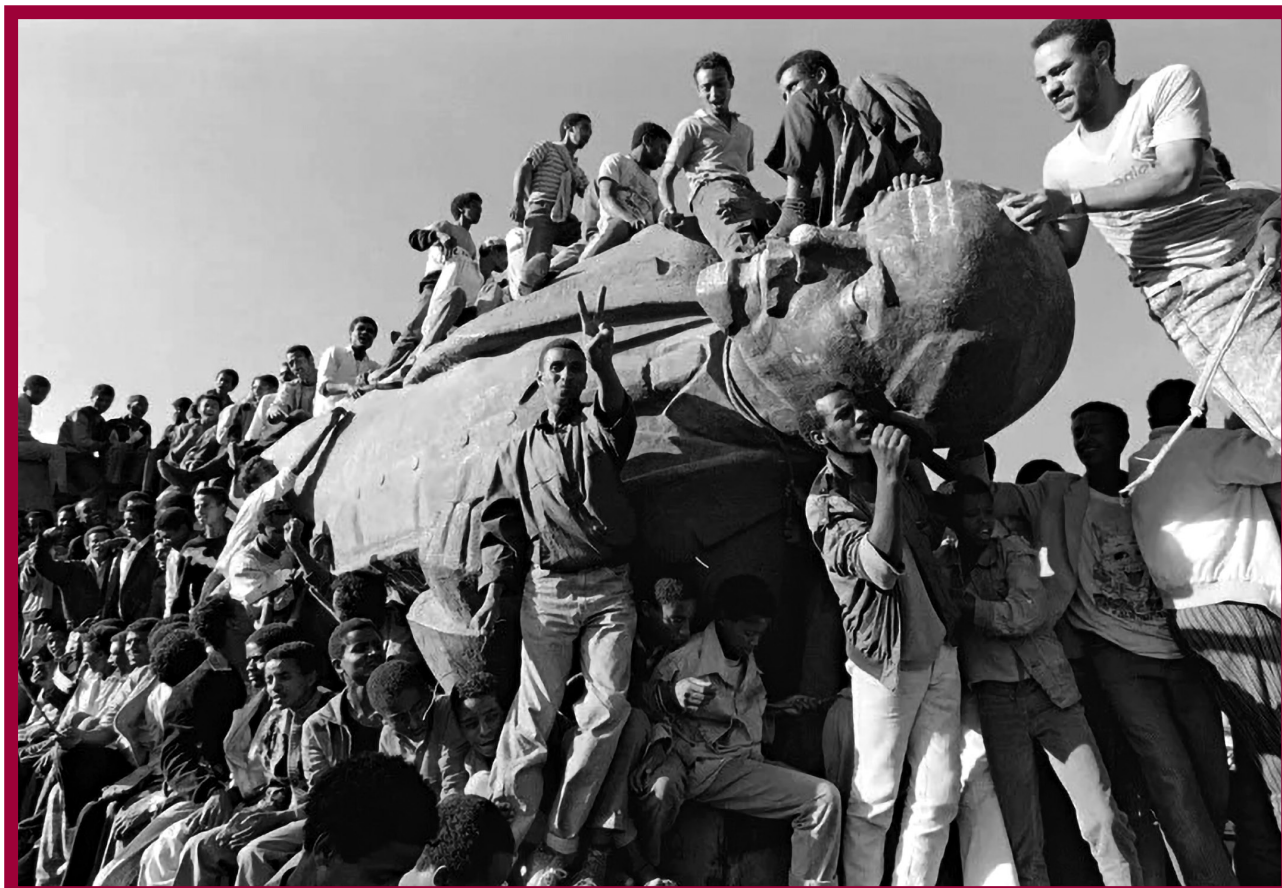
4.9. Демонстрантите ја рушат статуата на Ленин од нејзиниот пиедестал во Букурешт на 5 март 1990 година по егзекуцијата на комунистичкиот лидер Николај Чаушеску и неговата жена Елена од стрелачкиот вод неколку месеци порано.⁸

4.10. 20 февруари 1991 година: Албанци ја туркаат бронзената статуа на комунистичкиот диктатор Енвер Хоџа на централниот плоштад во Тирана.⁹

8. <https://d.ibtimes.co.uk/en/full/1401921/ethiopia-lenin-statue.webp?w=745&f=065089234b9cd906af99b84902092f23>

9. <https://d.ibtimes.co.uk/en/full/1401924/hoxha-albania-statue.webp?w=745&f=ea9f46f5391c48c72ae0e61558baa91a> (original: Reuters)

4.11. 23 мај 1991 година: Младите од Етиопија скандираат стоејќи врз соборената статуа на Ленин во Адис Абаба, два дена по соборувањето на прокомунистичкиот моќник Менгисту Хаиле Мариам.¹⁰

Статуите коишто останаа, иако со нови значења, продолжуваат да ја имаат својата функција на сеќавање. Ова покажува како еден споменик може да еволуира во своето значење, притоа евоцирајќи низа емоции, вклучувајќи: ослободување, носталгија, лутина и меланхолија. Во некои случаи, помладите генерации може да гледаат на овие споменици воопштено гледајќи ги само како уште еден дел од просторот во градот. Меѓутоа, како што е спомнато и погоре, сеќавањата можат да се гледаат како смрзнати сеќавања, што се оспорувани или пак поттикнуваат траума. Па така, отстранувањето на спомениците од советскиот период не завршија со падот на Железната завеса. Во повеќе поранешни советски републики, со години продолжи борбата за социјалниот, културниот идентитет и идентитетот на спомениците. Овој конфликт ги спротивставува оние коишто бараат поблиски врски со Русија и оние коишто сакаат да се усогласат со Европската Унија и Западот. За време на периоди на немири, често се мета старите комунистички статуи. Познат пример е тој за време на Мајданските протести во Украина во 2013 и 2014 година, кога демонстрантите се спротивставија на одлуката на владата да не го потпише договорот со ЕУ. Тогаш демонстрантите ја срушија статуата на Ленин и на нејзино место поставија златен тоалет.

10. <https://d.ibtimes.co.uk/en/full/1401925/ethiopia-lenin-statue.webp?w=745&f=631456d7bd702f2b2ce5be48e41d6cef> (original: AFP)

4.12. Статуата на основачот на советската држава Владимир Ленин беше соборена од страна на демонстрантите за време на митинг организиран од страна на поддржувачите на интеграцијата во ЕУ во Киев, на 8 декември 2013 година. Толпата го нападнала со чекани за време на масовните протести против тогашниот претседател Виктор Јанукович и неговите планови за поблиски врски со Русија¹¹

4.13. Анти-руските демонстранти поставиле златен тоалет на подножјето кое некогаш било дом на статуата на Ленин

Во случајот на Грузија, прозападната влада во 2010 година нарача отстранување на многу споменици од советскиот период по Руско-грузиската војна во 2008 година.

11. <https://d.ibtimes.co.uk/en/full/1401948/lenin-statue.webp?w=745&f=a17e74363a2e9eb80b5295958ee9df20> (original: Reuters)

4.14. „На 25 јуни 2010 година, гигантска бронзена статуа од советскиот диктатор Јозеф Сталин беше отстранета од централниот плоштад на неговиот роден град Гори во Грузија. Споменикот беше отстранет среде уништувањето на спомениците од советскиот период од прозападниот претседател Михаил Саакашвили, две години откако Грузија изгуби во петдневната војна со Русија. Градските власти подоцна изгласаа споменикот да се постави во градскиот музеј на Сталин“.(Sim 2014)

Многу мислеа да ја надминат дихотомијата меѓу Истокот и Западот со повторно откривање и редефинирање на нивните национални традиции, обичаи и идентитети. Додека некои се надеваа да ги надминат наративите од Студената војна, Руската војна против Украина беше почувствувана како регресија, повторно ги отвори старите рани, особено во балтичките држави: Литванија, Латвија и Естонија. Овие мали нации страдаа многу под нацистичката инвазија и постојаната руска окупација, којашто доведе до нивно припојување кон Советскиот Сојуз. Стотици илјади беа затворани, измачувани и убивани додека нивните јазици и обичаи беа под сурово угнетување. Инвазијата врз Украина повторно разгоре длабока траума и паника.

Следствено, спомениците од советскиот период во Литванија брзо станаа мета на вандализам и отстранување. Локалната администрација нареди отстранување на статуите од гробиштата, градовите и парковите. Во Естонија владата нареди отстранување на сите споменици од времето на Советскиот Сојуз за да превенира дополнително уништување и отворање на стари рани, истакнувајќи дека нема да дозволи Русија да го искористи минатото и да го прекине мирот во Естонија (BBC 2022). Многу ги гледаат овие споменици во општеството како симболи на рускиот империјализам и милитаризам, коишто поттикнуваат трауматски сеќавања. Нивното задржување би било спротивно на непоколебливата солидарност со Украинците, со коишто со балтичките држави ја делат историјата на репресија и окупација.

Објавата на Естонија предизвика дипломатски негодувања од Русија, која го коментираше овој акт како: „Безобразна војна против историјата“ (ibid.) и го стави естонскиот премиер на листата на барани лица. Додека постои широк консензус во врска со стравот од Русија и поддршката за Украина, сите не се согласуваат со отстранувањето на сите споменици од советскиот период. Некои историчари аргументираат дека треба да се прави разлика меѓу социјалистичката уметност и воените симболи, како што се советските тенкови што служат како симбол на победата над фашизмот и нацистичка Германија, како и ослободувањето на окупираните територии и концентрациони логори.

Такви тенкови се дел од Советскиот споменик на честа во Берлин, што оддава почит на жртвите на Советската армија во ослободувањето на Европа, и Берлин, од нацистичката окупација. Како и да е, споменикот имаше критики од страна на некои јавни личности и политичари кои се залагаат за отстранување на тенковите, тврдејќи дека тие се префрлиле од симболи на ослободување во симболи на угнетување. Во Германија оваа дискусија е особено сложена. Во 2022 година, активистите за сеќавање одлучија паметно да ги обложат тенковите со украински знамиња, со што ќе го развијат споменикот според новиот контекст и исто така сокривајќи ги, без отстранување, не ги оштетија тенковите. Ова секако предизвика бес од страна на руската амбасада во Берлин.

4.15. Советски тенк на Советскиот почесен споменик во Берлин покриен со украинско знаме од страна на активисти.¹²

Активисти за сеќавање потоа продолжија со поставување на уништен украински тенк, во кој најверојатно украинските војници беа убиени од Руската армија, пред Руската амбасада во Берлин на годишнината од руската инвазија. Тенкот беше преместен со поддршка од украинското Министерство за одбрана и беше привремено толериран од властите во Берлин, што исто така наиде на гнев од Руската амбасада.

¹²<https://bilder3.n-tv.de/img/incoming/origs23235638/9192792383-wo-ho/d3df5d9cd970f6cof6e010b32958e9c7.jpg>

4.16. Украински тенк уништен од ракети поставени пред руската амбасада од страна на активисти.¹³

Тој мора да падне!

Отстранување на споменици како акт на деколонизацијата: Колстон од Бристол, Сесил од Кејп Таун, Колумбо од Каракас

На 25 мај 2020 година, светот беше шокиран од усмртувањето на невооружениот, ненасилен Афроамериканец Џорџ Флојд (46 год.) пред продавница во Минеаполис, САД, од белец, полицаец што го апсеше. Полицаецот го држел повеќе од 9 минути со коленици врз неговиот грб, додека Флојд молел да биде ослободен повторувајќи: „Не можам да дишам“, повеќе од 20 пати. Сцените се снимени од случајни минувачи кои викаат кон полицијата да престане. Сепак, Џорџ Флојд почина во рок од 30 минути.

Ужасниот случај предизвика масовен бес и демонстрации низ целиот свет против институционалниот и системски расизам, расистичко профилирање и полициско насилство против ВІРОС-заедницата (Црни, домородни и луѓе со боја). Движењето „Black Lives Matter“ го обедини светот во солидарност за ВІРОС-заедницата.

Предизвика јавни дискусии и барања, особено во Северна Америка и Европа конечно сериозно и одговорно да се работи на расизмот во нивните општества. Тоа вклучува и да се гледа на денешниот расизам од историскиот контекст како продолжување на историската колонијализација и ропство.

Социјалните движења и демонстрантите ги натераа владите, музеите и образовниот систем да се соочат со нивното колонијалистичко минато и да го посочат постоечкиот расизам, притоа лобирајќи за деколонизација на процесите, институциите, националните наративи и архитектура, со цел да се обезбеди поправедна иднина. Успешните колонизаторски држави, како Холандија, Велика Британија и Шпанија, често не успеваат во ова.

Како што може да видиме во друг текст „Ако сидовите можеа да зборуваат“, местата и улиците остануваат именувани по колонијалистите, кои извршиле злосторства, како одраз на колективна културна амнезија околу колонијалните злосторства и глорифицирање на империјализмот. Овој став е игнорантски кон небелците (луѓето кои не припаѓаат на белата раса) имигранти од поранешните колонии, кои со генерации живееле и придонесувале за „татковината“ и покрај тоа што се соочувале со експлоатација и дискриминација.

13. <https://www.rbb24.de/panorama/beitrag/2023/02/berlin-unter-den-linden-panzerwrack-abtransportiert.html>

Активистите за сеќавање во своите протести уништуваа имиња, згради и статуи што се поврзуваат со колонизатори, сакајќи на овој начин да побараат поинаква култура на сеќавање од долу кон горе, бунтувајќи се против лицемерниот однос од властите. Еден познат случај е масовното отстранување на статуата на познатиот трговец со робови Едвард Колстон во Бристол. Славата на градот и богатството се изградени со трговија со робови и капиталистите станале пребогати со оваа трговија, токму како Колстон.

„Колстон го направи неговото богатство преку човечките страдања. Меѓу 1672 година и 1689 година, се верува дека неговите бродови пренеле околу 80 000 мажи, жени и деца од Африка до Америка. Меѓутоа, во градот којшто тој го нарекуваше дом, неговиот спомен се почитува со векови“. (Parkes 2020)

Споменот означува благодарност и гордост за богатството и славата донесена во градот, но главно за неговата филантропија. Името на Едвард Колстон е поставено на улици, згради, а неговите статуи долго опстанале во Бристол. Ова се промени на 7 јуни 2020 година, кога демонстрантите на „Black Lives Matter“ ја урнаа неговата статуа, ја обоија со црвена боја, како симбол за крв, и го ставија коленото на неговиот врат како асоцијација за смртта на Џорџ Флојд пред да го фрлат на пристаништето во Бристол од каде што Колстон го создал неговото богатство. Додека политичарите и властите беа огорчени, демонстрантите во Велика Британија славеа, сметајќи дека е време да престанат да оддаваат почит на трговците на робови, што според модерните стандарди, извршиле криминални злосторства против човештвото. Колстон се поврзува со ропство и неправда, и неговото глорифицирање беше овековечено со расизам и насилство врз ВІРОС-заедниците. Овој чин на пркос против нетолеранцијата предизвика дебати меѓу властите за балансот меѓу правото на протест и прашањето за штети на имот. Статуата беше извадена од пристаништето и преместена на јавен простор со критичка изложба за него и јавни дискусии како да се работи на колонијалното минато.

4.17. Демонстрантите симболично клекнуваат на грлото на Едвард Колстон¹⁴

14. https://ichef.bbci.co.uk/news/1024/cpsprodpb/176DD/production/_112756959_mediaitem112756958.jpg.webp

4.18. Демонстрантите ја фрлаат статуата на Колстон во пристаништето во Бристол¹⁵

Друг значаен пример на отстранување на колонијална статуа се случи на Универзитетот во Кејп Таун, од страна на упорни студентски демонстранти. Јужна Африка беше колонизирана првично од Холандија во 1652 година, потоа од Британската Империја во 1806 година. Иако се здоби со независност во 1910 година и целосна сувереност од Британија во 1932 година, суровиот систем на апартејд беше ставен во сила во 1948 година, предизвикувајќи расна сегрегација меѓу белото малцинство и црното мнозинство. Овој угнетувачки систем под кој црните беа објект на расна дискриминација и насилство, продолжи со децении сè до активизмот за граѓански права воден од Нелсон Мендела, којшто беше посветен на ненасилен мировен активизам и којшто стана првиот црн претседател на првите демократски избори во 1994 година.

Долгогодишната нееднаква поделба на правата, претставувањето и ресурсите, доведе до нееднаков однос во учеството во имот и богатство во Јужна Африка, каде белите граѓани ги добивале сите бенефити. Озлогласените населби каде живеат Јужноафриканските Црнци во екстремна сиромаштија, постојат паралелно со луксузните апартмани поседувани од Јужноафриканските Белци во градовите како Јоханесбург и Кејп Таун. Како одговор на оваа постојана расна нееднаквост, студентите од Универзитетот во Кејп Таун (UCT) го изразија своето незадоволство што мора секој ден да поминуваат покрај статуата на Сесил Родс.

Сесил Родс бил империјалист, бизнисмен и политичар којшто доминирал во светската трговија со дијаманти, вршејќи експлоатација на земјата и на Јужноафриканските Црнци. Како премиер на колонијата Кејп, тој воспоставил дискриминирачки политики против црните Африканци и ги поддржал милитаристичките рации кои довеле до Втората бурска војна (Јужноафриканска војна). Некои го ценат по тоа што тој го направил во врска со инфраструктурата во британските колонии во Африка, т.е. неговата визија за возови кои оделе од „Кејп до Каиро“, како и неговите филантропски напори за едукација, поради коишто и денес постои стипендија на Универзитетот во Оксфорд со неговото име, а и статуа во Родс универзитетот во Јужна Африка (UCT). Но многумина сметаат дека Родс е врвен симбол на колонијализмот и дека постои системска потреба за деколонизација и репарација.

Протестите и студентските штрајкови во УКТ во март 2015 година, поттикнати од студентите што ја „вандализираа“ статуата предизвикаа толку широки студентски протести за поддршка што статуата на Сесил Родс беше успешно отстранета во април 2015 година. Слоганот „Родс мора да падне!“ го опфати барањето на студентите за промена на културата и политиката на сеќавање и нивното дејствување се претвори во активизам за сеќавање.

15. https://ichef.bbci.co.uk/news/1024/cpsprodpb/2DD0/production/_126882711_4c9db055-d6a4-4386-a56a-010d5f1b90a0.jpg.webp

4.19. Демонстрантите го слават отстранувањето на статуата на Родс¹⁶

4.20. Демонстрантите размачкуваат боја врз статуите на Родс¹⁷

Друг момент на деколонизација е преименувањето и преформулирањето на 12 октомври. Порано, а веројатно и сега белците во Северна Америка овој ден го славеле како Денот на Кристофер Колумбо, одбележувајќи го она што тие го сметаат за херојство и истражување на Американскиот Континент, што всушност доведе до колонијалистичка експанзија, убивање на домородно население, бришење на нивната култура и експлоатација и насилно населување на нивните имоти. Сепак, особено домородните народи на Американскиот Континент го оспоруваат овој наратив, тврдејќи

16. https://ichef.bbci.co.uk/ace/standard/624/mcs/media/images/82217000/jpg/_82217409_026675040-2.jpg.webp

17. https://ichef.bbci.co.uk/ace/standard/624/mcs/media/images/82217000/jpg/_82217409_026675040-2.jpg.webp

дека Колумбо тешко можел да открие земја населена со различни и богати култури и народи повеќе од 20 000 години пред неговото доаѓање. Така, 12 октомври се слави и како Ден на домородните народи, во знак на сеќавање, невидливо создавање и оживување на домородната култура, знаење и присуство, благодарудувајќи се за нејзиното збогатување и истрајност и покрај геноцидните акции на колонизаторите.

За време на движењето „Black Lives Matter“ статуата на италијанскиот истражувач и колонизатор, што пловел под шпанското знаме, низ САД беше објект на протест, слично како настаните во Обединетото Кралство и се гледаше како симбол на континуирано насилство и дискриминација на BIPOC-заедницата. Во многу американски градови, статуите на Колумбо беа соборени, отстранети или оштетени за симболично да се бара деколонизација на институционалните наративи, учебниците и музеите и да се посвети внимание на антирасистички ставови и дејства.

4.21. Обезглавена статуа на Колумбо, Бостон, САД.¹⁸

Всушност, Венецуела беше иницијатор за прогласувањето на 12 октомври како „Ден на отпорот“ на домородните народи во 2002 година како одговор на Денот на Колумбо во САД. Во нејзиниот главен град Каракас, Колумбо беше „изведен на суд“ порано отколку во САД. На своето трето патување, тој ја „открил“ денешна Венецуела, цврсто поставувајќи го шпанското знаме на нејзината земја во 1498 година. Во лажно судење, неколку општествени движења го „прогониле“, го прогласиле за „виновен“ и урнале една од неговите статуи во Каракас, главниот град на Венецуела.

Го полеале со црвена боја, како симбол за пролеана крв на која се основани модерните држави на Американскиот Континент, статуата била влечена по улиците, а Колумбо бил обесен (единствениот насилан аспект на инаку ненасилните протести). Симболичкиот чин на правдата доведе до спонтани

18. [https://th-thumbnailer.cdn-si-edu.com/kRL-ogDFoNiY3-_GSfRvCgiErOo=/1000x750/filters:no_upscale\(\):focal\(2107x668:2108x669\)/https://tf-cmsv2-smithsonianmag-media.s3.amazonaws.com/filer/2d/5f/2d5fe769-23aa-495c-8063-512a33f32421/2020_jun11_columbus.jpg](https://th-thumbnailer.cdn-si-edu.com/kRL-ogDFoNiY3-_GSfRvCgiErOo=/1000x750/filters:no_upscale():focal(2107x668:2108x669)/https://tf-cmsv2-smithsonianmag-media.s3.amazonaws.com/filer/2d/5f/2d5fe769-23aa-495c-8063-512a33f32421/2020_jun11_columbus.jpg)

танци и прослави од домородните заедници и нивните сојузници низ улиците на Каракас. До 2005 година, сите статуи на Колумбо беа отстранети од улиците на Венецуела со одлука на државата - симболично и конечно ослободување. Во овој случај, активизмот за сеќавање и политиката на сеќавање создадоа простор за повеќе нијансирана самоопределена култура на сеќавање.

Заклучок

Без разлика дали преку активизам или преку политички одлуки, отстранувањето на „визуелните сеќавања“ може да се појави. Меѓутоа, идејата дека ова ја брише историјата е малку претерана; Советскиот период, како и насилството од колонизаторите нема така лесно да се заборават без нивните споменици.

Сепак овие споменици ги обликуваат јавните простори, поставуваат прашања за сопственоста, толкувањето и управувањето, истакнувајќи ги тензиите меѓу активистите и властите. Во Германија, во светлината на неверојатниот успех на екстремистичката и расистичка десничарска партија Алтернатива за Германија (AFD), се појавија гласови дека симболите на нацистичка Германија биле прерано отстранети, оставајќи ги новите генерации неспособни да ја разберат реалноста на диктатурата. Но, дали преживеаните требаше да толерираат такви потсетници во нивните животи, секојдневно? Дали овие споменици не би ги привлечле десничарските демонстранти и така симболично би ја озакониле нивната истрајност? На крајот на краиштата, ние мора да ги препознаеме еволутивните значења и променливите идентитети поврзани со спомениците, бидејќи историјата е само „ветер на промени“.

Соборувањето на статуите за многумина значи враќање на просторот на наративот и присуството што се перципира како угнетувачко и окупаторско. Отстранувањето на некои статуи и појавата на други е одраз дека само затоа што некои спомени отсутувале од јавната култура на сеќавање, тие не се заборавени. Наместо тоа, тие чекаат да бидат видени и слушнати. Луѓето постојано го потврдуваат своето право на сеќавање. Затоа што „она што е потиснато или одржувано во сеќавањето, ги информира и обликува аспирациите и карактерот на една личност или заедница, во сегашноста и иднината“ (Kian-Woon & Waterson 340). Бидејќи објективот на минатото што го даваат спомениците ја обликува визијата за иднината. И „секој пример на човечка волја за оспорување на сеќавањето е апел да се признае легитимноста на алтернативните визији“ (ibid.). Особено кон поправедна и мирна иднина. Да се запамети, значи да се биде!

Извори

Metz, Zachary 2016. “Bone, steel and stone: reification and transformation in Holocaust memorials” in Anna Lisa Tota and Trevor Hagen (eds) Routledge International Handbook of Memory Studies. Routledge, New York, 2016. P.288-310.

Kian-Woon, Kwok and Roxana Watson 2016. “Southeast Asia and the politics of contested memories” in Anna Lisa Tota and Trevor Hagen (eds) Routledge International Handbook of Memory Studies. Routledge, New York, 2016. P. 329-344.

<https://www.paris-arc-de-triomphe.fr>

„Жени за утеха“

Guinto, Joel and Virma Simonette. Comfort women: Last of Japan's WW2 sex slaves sing <forget us not>. BBC 14 July 2023. <https://www.bbc.com/news/world-asia-65594025>

Allen, Paula. 70 years on, the “comfort women” speaking out so the truth won’t die. Amnesty International 2 September 2015. <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2015/09/70-years-on-comfort-women-speak-out-so-the-truth-wont-die/>

Dudden, Alexis. A Guide to Understanding the History of the ‘Comfort Women’ Issue. United States Institute of Peace. 16 September 2022. <https://www.usip.org/publications/2022/09/guide-understanding-history-comfort-women-issue>

Yan, Holly, KJ Kwon, Junko Ogura and Tiffany Ap. South Korea, Japan reach agreement on 'comfort women'. CNN 29 December 2015. <https://edition.cnn.com/2015/12/28/asia/south-korea-japan-comfort-women/>

Han, Sol and James Griffiths. Why this statue of a young girl caused a diplomatic incident. CNN 10 February 2017. <https://edition.cnn.com/2017/02/05/asia/south-korea-comfort-women-statue/index.html>

Ushiyama, Rin (2021). 'Comfort women must fall'? Japanese governmental responses to 'comfort women' statues around the world. In: Memory Studies, 14(6), 1255-1271. <https://doi.org/10.1177/17506980211054308>

Dunlop, Greg (2016). The big row over a small Australian statue. BBC 20 December 2016. <https://www.bbc.com/news/world-australia-38362304>

<https://english.kyodonews.net/news/2022/05/0f0bb4bab970-japan-pm-asked-german-leader-to-help-remove-comfort-women-statue.html>

<https://edition.cnn.com/2017/02/05/asia/south-korea-comfort-women-statue/index.html>

<https://www.bbc.com/news/world-asia-16185314>

Споменици од советскиот период

Sim, David (2014). Good Bye, Lenin! Statues of Dictators Toppled Around the World. International Business Times UK 30 September 2014. <https://www.ibtimes.co.uk/good-bye-lenin-statues-dictators-toppled-around-world-photos-1467932>

BBC 2022. Estonia begins removing Soviet-era war monuments. BBC 16 August 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-62562909>

<https://www.film-rezensionen.de/2023/02/good-bye-lenin/>

<https://www.chemnitz.de/chemnitz/de/unsere-stadt/geschichte/geschichte-entdecken/karl-marx-monument.html>

<https://edition.cnn.com/2024/02/13/europe/russia-estonia-kaja-kalla-intl/index.html>

<https://www.dw.com/en/lithuania-topples-last-soviet-monuments/a-63003690>

<https://www.n-tv.de/politik/Weltkriegspanzer-mit-Ukraine-Flagge-verhuellt-article23235644.html>

Споменици од колонијализмот

<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52861726>

Parkes, Pamela (2020). Who was Edward Colston and why is Bristol divided by his legacy? BBC 8 June 2020. <https://www.bbc.com/news/uk-england-bristol-42404825>

<https://www.bbc.com/news/uk-52954305>

<https://www.bbc.com/news/uk-england-bristol-63059300>

<https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2015/03/28/395608605/why-south-african-students-say-the-statue-of-rhodes-must-fall>

<https://www.bbc.com/news/magazine-32131829>

<https://www.bbc.com/news/world-africa-32236922>

<https://www.smithsonianmag.com/smart-news/christopher-columbus-statues-beheaded-torn-down-180975079/>

<https://venezuelanalysis.com/analysis/13435/>

<https://venezuelanalysis.com/news/734/>

<https://nationaltoday.com/indigenous-resistance-day/>

ЗА МИР | ПËР ПАQE

www.mirovnaakcija.org